

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Поверненню на кафедру підлягає

СТРАХУВАННЯ

Чернівці
Чернівецький національний університет
2020

УДК 368.01(072)
С 836

*Друкується за ухвалою Вченої ради економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол №2 від 22.09.2020 р.)*

С 836

Страхування : практикум / укл. Брязкало А.Є., Гладчук О.М.
Кучерівська С.С. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т, 2020. 152с.

УДК 368.01(072)
С 836

©Чернівецький національний
університет, 2020

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	4
<i>МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи страхування</i>	
Тема 1. Поняття та економічна суть страхування.....	7
Тема 2. Історія виникнення та розвитку страхування.....	14
Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка.....	20
Тема 4. Термінологія страхової справи.....	26
Тема 5. Форми та види страхування.....	34
Тема 6. Страховий ринок.....	43
Тема 7. Визначення страхових тарифів.....	53
Тема 8. Фінансові результати діяльності страхової компанії....	64
<i>МОДУЛЬ 2. Практика здійснення видів страхування</i>	
Тема 9. Страхування рівня життя громадян.....	75
Тема 10. Майнове страхування.....	88
Тема 11. Страхування ризиків.....	99
Тема 12. Страхування відповідальності.....	109
Тема 13. Перестраховування та співстраховування.....	120
Тема 14. Страхові ринки різних країн світу.....	129
<i>Глосарій</i>	135
<i>Список літератури</i>	140
<i>Додатки</i>	

ВСТУП

*Ніщо не коштує так дешево і не ціниться так дорого,
як страховий поліс у момент настання страхового
випадку.*

Смильян Мори

Діяльність людини, НТП, розвиток економічних відносин спричинили появу нових непередбачуваних ситуацій та підвищення ступеня ризику на різноманітних рівнях. При цьому найбільш ефективним методом для здійснення управління ризиком уже багато років залишається саме страхування.

Страхування є невід'ємним атрибутом усього цивілізованого суспільства. Воно забезпечує стабільність у житті суспільства, гарантує власникам майна відшкодування завданих збитків при втраті застрахованого майна чи доходу, убезпечує людину у багатьох життєвих випадках. Саме страхування може забезпечити не лише безпеку й стабільність, але й певні соціальні гарантії в суспільстві за допомогою механізму страхового захисту, а також – важлива механізмом, який перерозподіляє інвестиційні ресурси. Страхування є важливою складовою економічної політики будь-якої країни. Знання основ теорії та практики страхування повинні мати не тільки працівники страхових компаній, а й персонал підприємств, банків, державних установ, підприємці та кожна людина.

Саме тому дисципліна «Страхування» – нормативна й обов'язкова для викладу студентам економічних факультетів. Вивчення дисципліни базується на попередньо отриманих знаннях понятійного та методичного апаратів таких дисциплін, як «Макроекономіка», «Фінанси», «Економіка підприємств», «Маркетинг», «Інвестування» та є суттєвим підґрунтям для розуміння основ курсів «Страхові послуги», «Ринки фінансових послуг», «Соціальне страхування» тощо.

Предмет дисципліни «Страхування» – вивчення специфічних економічних відносин, які складаються у процесі передачі юридичними та фізичними особами за певну плату ризику матеріальних і фінансових втрат спеціалізованим

організації, яка при настанні обумовленої в договорі (полісі) події здійснює відповідні грошові виплати потерпілим.

Мета навчальної дисципліни «Страховання» – висвітлення суті основних фінансових категорій і відносин, що виникають при здійсненні страхування; надання майбутнім спеціалістам навичок вивчення фундаментальних положень страхування й отримання студентами базових знань з питань теорії та практики страхової справи; засвоєння та застосування студентами термінології страхової справи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Страховання» є формування правильного розуміння закономірностей у сфері страхування; розкриття значення страхування в житті людини, діяльності підприємств, для держави взагалі; формування розуміння й навичок організації страхової справи, здійснення актуарних розрахунків; сприяння опануванню студентами інструментів та методів аналізу страхової справи, різноманітних процесів у розвитку страхового ринку; навичками здійснення на основі узагальнення статистичних даних висновків та вибору оптимальних рішень; забезпечити оволодіння студентами теоретичними основами проведення різних видів обов'язкового і добровільного страхування.

У результаті вивчення цієї дисципліни студенти повинні знати:

- об'єктивну необхідність, суть, функції, принципи та роль розвитку страхування в економічній системі країни;
- характеристику страхового ризику, критерії їх визначення та класифікацію ризиків;
- методи розрахунку страхових тарифів страховиками;
- механізм організації та шляхи розвитку страхового ринку;
- механізм здійснення державного регулювання страхової діяльності в Україні;
- особливості формування доходів та витрат страховика, шляхи забезпечення його платоспроможності й стійкості;
- особливості видів страхування рівня життя громадян, майнового страхування та страхування відповідальності;
- суть і необхідність використання перестраховання та співстраховання в економічних відносинах.

Студенти повинні вміти в результаті вивчення дисципліни «Страховання»: пояснити суть страхування та його роль у життєдіяльності людини й економічному розвитку країни; класифікаційні ознаки страхування; методіку розрахунку страхових тарифів для різних видів ризикового страхування, а також страхування рівня життя; розрахувати розмір страхової суми, страховий платіж та обсяги страхового відшкодування; знати відмінності між перестрахованням і співстрахованням; визначати фінансові результати діяльності страховиків.

У методичному виданні, яке пропонується до вивчення, матеріал викладено з урахуванням вимог типової програми.

Питання, наведені для вивчення та обговорення, практичні й тестові завдання, алгоритми розв'язування задач, списки рекомендованої літератури, дають змогу студентам ліпше закріпити й перевірити ступінь засвоєння матеріалу під час самостійного опрацювання дисципліни, а також можуть використовуватись викладачем для підвищення результативності проведення аудиторних занять.

МОДУЛЬ І. Теоретичні основи страхування

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ Й ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ

1. Страховий захист суспільного виробництва як економічна категорія.
2. Страховий фонд: теорії та форми його організації.
3. Страхування: суть, функції та роль.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Страхування: підручник / В. Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
7. Фисун І.В., Ярова Г.М. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 232 с.

Головні терміни та поняття: страховий захист, нещасний випадок, ознаки страхового захисту, страховий фонд, амортизаційна теорія формування страхового фонду, Марксова теорія формування страхового фонду, централізований страховий фонд, децентралізований страховий фонд, самострахування, страховий фонд страховика, страхування, функції страхування, принципи страхування, страховий інтерес,

страховий ризик, диверсифікація, франшиза, контрибуція, суброгація, превенція.

Теми ІНДЗ

1. Роль і місце страхування як засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання.
2. Процес реалізації ідеї страхового самозахисту українського суспільства.
3. Місце страхування в системі фінансових категорій.
4. Порівняльна характеристика форм організації страхового фонду суспільства.
5. Необхідність страхового захисту у виробництві та житті людей.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому полягає необхідність страхування?
2. Що таке страхування, яка його економічна природа, суть і функції?
3. У чому полягає основне призначення страхових фондів?
4. Які основні фактори визначають особливість і важливість страхування в сучасних українських реаліях?
5. Охарактеризуйте основні принципи страхування.
6. Хто належить до суб'єктів страхових правовідносин?

ТЕСТИ

1. Стихійне лихо – це:

- а) ситуація, яка призводить до загибелі або втрати здоров'я окремих людей;
- б) небезпечний техногенний випадок, що створює на певному об'єкті, певній території чи акваторії загрозу життю та здоров'ю людей та призводить до зрушення будинків, транспорту, а також забруднює навколишнє середовище;
- в) випадок, спричинений руйнівною дією сил природи, який охоплює здебільшого немалу територію і призводить до значних матеріальних та людських утрат;
- г) ситуація, яка призводить до переломів окремих частин тіла людини, з подальшою втратою працездатності;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Страховий фонд – це:

- а) нагромадження та витрачання грошових та інших ресурсів для здійснення заходів пов'язаних з попередженням, подоланням або зменшенням негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язані з цими фінансовими втратами;
- б) економічна категорія, що відображає сукупність розподільчих і перерозподільних відносин, пов'язаних із подоланням і відшкодуванням утрат, що можуть бути спричинені різноманітними надзвичайними обставинами;
- в) уособлена частина ВВП і НД для запобігання та відшкодування збитків від надзвичайних ситуацій, його розмір указує на розмір збитків, які зазнає суспільство у результаті ризиків, що покриває страхування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Заходи, спрямовані на запобігання страхового випадку, - це:

- а) компенсаційні заходи;
- б) превентивні заходи;
- в) репресивні заходи;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Фонд самострахування формується...

- а) за рахунок частини прибутків страхової компанії, внесків її засновників і акціонерів;
- б) за рахунок загальнодержавних ресурсів;
- в) у децентралізованому порядку, як правило, у вигляді натуральних запасів;
- г) за рахунок страхових внесків клієнтів компанії;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Сукупний фонд страхового захисту складається з:

- а) резервних фондів підприємств;
- б) резервних фондів, передбачених бюджетом;

- в) резервів страхових організацій;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Що з переліченого не є ознакою страхування?

- а) страхування передбачає розподіл збитків як у просторі, так і в часі;
- б) для страхування характерні замкнуті перерозподільчі відносини між його учасниками, що пов'язане із солідарним розподілом збитків господарств;
- в) поворотність мобілізованих у страховий фонд коштів;
- г) при страхуванні виникають товарні розподільчі відносини, які зумовлюють наявність страхового ризику;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Нещасний випадок – це:

- а) ситуація, яка призводить до загибелі або втрати здоров'я окремих людей;
- б) небезпечний техногенний випадок, що створює на певному об'єкті, певній території чи акваторії загрозу життю та здоров'ю людей та приводить до зрушення будинків, транспорту, а також забруднює навколишнє середовище;
- в) ситуація, яка призводить до переломів окремих частин тіла людини, з подальшою втратою працездатності;
- г) випадок, що призводить до значних матеріальних, моральних збитків чи ДТП;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Функція, за якої учасники страхування та насамперед страховики та страхувальники зацікавленні зменшити наслідки страхових подій, - це:

- а) контролююча;
- б) зберігаюча;
- в) ризикова;
- г) запобігаюча;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Державний страховий фонд призначений для:

- а) здійснення оперативного подолання тимчасових труднощів у діяльності фізичних чи юридичних осіб;
- б) відшкодування збитків і подолання наслідків надзвичайних ситуацій у межах всієї країни;
- в) відшкодування збитків постраждалим клієнтам страхових компаній;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Заходи, спрямовані на усунення страхового випадку, - це:

- а) компенсаційні заходи;
- б) превентивні заходи;
- в) репресивні заходи;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Ризикова функція страхування полягає у:

- а) фінансуванні заходів зі зменшення страхового ризику;
- б) цільовому формуванні коштів страхового фонду;
- в) передачі ризику від страхувальника до страховика за певну плату;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Суть превентивної функції страхування полягає у:

- а) передачі ризику від страхувальника до страховика і забезпечує захист об'єкта страхування;
- б) фінансуванні за рахунок частини коштів страхового фонду заходів по зменшенню наслідків страхового випадку;
- в) збереженні грошових сум, що пов'язане з потребою у страховому захисті досягненого рівня життя чи діяльності;
- г) суто цільовому формуванні та використанні коштів страхового фонду;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Контрольна функція страхування полягає у:

- а) фінансуванні заходів із зменшення страхового ризику;
- б) цільовому формуванні коштів страхового фонду;
- в) здійсненні фінансово-страхового контролю за проведенням операцій із страхування;
- г) передачі ризику від страхувальника до страховика за певну плату;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Конкурентність, максимальна сумлінність, контрибуція, диверсифікація - це:

- а) функції страхування;
- б) ознаки страхування;
- в) принципи страхування;
- г) принципи страхового ризику;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Теорія страхового фонду, яка вказує, що всі витрати на страхування здійснюються за рахунок прибутку, - це:

- а) амортизаційна;
- б) теорія фондівддачі;
- в) Марксова теорія;
- г) класична;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Засновником амортизаційної теорії організації страхового фонду був:

- а) А. Сміт;
- б) А. Вагнер;
- в) А. Маршалл;
- г) Д. Рікардо.

17. Функції страхування:

- а) коригуюча, запобігаюча, зберігаюча, контролююча;
- б) контролююча, зберігаюча, ризикова, регламентуюча;
- в) ризикова, запобігаюча, зберігаюча, контролююча;
- г) відшкодовуюча, корегуюча, запобігаюча, зберігаюча;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Страхування – це...

- а) сукупність натуральних запасів і фінансових резервів суспільства, призначений для попередження, локалізації та відшкодування збитків, завданих надзвичайними ситуаціями;
- б) право страховика звернутися до інших страхових компаній, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим же страхувальником, з пропозицією розподілити витрати з відшкодування отриманих збитків;
- в) система економічних відносин, що полягають у передачі ризику матеріальних або грошових втрат фізичними та юридичними особами за певну плату спеціалізованій організації, яка зобов'язується виплатити відшкодування збитків при настанні страхового випадку за рахунок сформованих нею резервів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Фонд самострахування призначений для...

- а) здійснення оперативного подолання тимчасових труднощів у діяльності фізичних чи юридичних осіб;
- б) відшкодування збитків постраждалим клієнтам;
- в) відшкодування збитків та подолання наслідків стихійних лих;
- г) правильні відповіді б) і в);
- д) жодної правильної відповіді.

20. Фонд страховика має тільки:

- а) грошову форму вираження;
- б) натуральну форму вираження;
- в) кількісну форму вираження;
- г) якісну форму вираження;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 2. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ

1. Історія розвитку страхування у світі.
2. Історія виникнення страхування в Україні.
3. Особливості розвитку страхової справи від 90-х до сьогодення.

Рекомендована література

1. Воблый Г.К. Основы экономики страхования. Москва: АНКЛ. 1995. 232 с.
2. Історія страхування: підручник. С.К. Реверчук та ін.; за ред. С.К. Реверчука. Київ: Знання, 2005. 213 с.
3. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
4. Клапків М. С., Клапків Ю. М. Витоки національного страхового ринку України : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2003. 275с.
5. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С. С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.

Головні терміни та поняття: страховий захист, страховий фонд, страхування, страховик, страхувальник, страховий фонд страхової компанії, історичні ознаки, взаємне страхування, державне страхування.

Теми ІНДЗ

1. Взаємне страхування як найдавніший спосіб страхового захисту.
2. Основи страхового захисту в «Руській правді» Ярослава Мудрого.
3. Розвиток страхування на Буковині.
4. Вплив державних механізмів на розвиток страхування в Україні.

5. Зарубіжний досвід становлення страхування, його вплив на створення та розвиток вітчизняного страхового ринку.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Від чого залежить рівень розвитку страхування в Україні?
2. Для чого створювати загальний страховий фонд держави?
3. Поясніть, використовуючи історичний досвід, причину недовіри населення до страхування в Україні.
4. Коли і де було засноване перше страхове товариство?
5. У чому полягає суть поняття «бодмерея»?
6. Якими нормативними документами регулювалась страхова діяльність в Царській Росії?
7. Які перспективи розвитку страхування в ринковій економіці.

ТЕСТИ

1. Первинні форми страхування виникли у:

- а) Стародавній Греції;
- б) Вавилоні;
- в) Стародавньому Римі;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Якщо розташувати основні способи здійснення страхового захисту в порядку хронології їхнього виникнення, одержимо таку послідовність:

- а) самострахування, комерційне страхування, державні соціальні страхові гарантії, взаємне страхування;
- б) комерційне страхування, державні соціальні страхові гарантії, самострахування, взаємне страхування;
- в) самострахування, взаємне страхування, комерційне страхування, державні соціальні страхові гарантії;
- г) взаємне страхування, комерційне страхування, самострахування, державні соціальні страхові гарантії;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Найдавнішим способом страхового захисту в Україні є:

- а) взаємне страхування;
- б) перестраховування;
- в) самострахування;
- г) страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Між ким в Україні існувала специфічна форма страхування, зміст якої полягав у тому, щоб спільно відшкодувати збитки потерпілому в дорозі?

- а) між членами громади;
- б) між козаками;
- в) між чумаками;
- г) між панами;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Перші страхові товариства у світі виникли :

- а) на початку XVI ст.;
- б) на кінці XVI ст.;
- в) у середині XV ст.;
- г) наприкінці XVII ст.;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Що з латинської мови означає термін «страхування»?

- а) безтурботний;
- б) страх;
- в) захист;
- г) ризик;
- д) жодної правильної відповіді.

7. У якій країні було засноване перше страхове товариство:

- а) Ісландії;
- б) Італії;
- в) Англії;
- г) Німеччині;
- д) жодної правильної відповіді

8. У якій країні укладено першу угоду про страхування життя?

- а) Франції;
- б) Росії;
- в) Англії;
- г) Німеччині;
- д) жодної правильної відповіді

9. Перший Закон «Про страхування» в Україні прийнятий у:

- а) 2001р;
- б) 1990р;
- в) 1996р;
- г) в Україні немає такого закону;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Страховий синдикат Lloyd's спочатку був?

- а) рестораном;
- б) театром;
- в) кав'ярнею;
- г) банком;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Окремі елементи страхування простежувалися в законах вавилонського царя Хаммурапі у:

- а) 2 тис. р. до н. е.;
- б) 1 тис. р. до н.е.;
- в) 10 ст. до н.е.;
- г) 1 тис. р. н.е.;
- д) жодної правильної відповіді.

12. У законах вавилонського царя Хаммурапі простежувалися такі елементи страхування:

- а) розподіл між зацікавленими особами ризику можливих збитків;
- б) захист інтересів зацікавлених осіб при настанні несприятливих явищ;
- в) оформлення франшизи;

- г) правильні відповіді А і Б;
- д) усі відповіді правильні.

13. Коли виникли товариства страхування життя, що базувалися на строгій математичній організації?

- а) 14-15 століття;
- б) 18-19 століття;
- в) 17-18 століття;
- г) 16-17 століття;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Коли до страхування долучається держава й уводяться обов'язкові види страхування?

- а) 19 століття;
- б) 18 століття;
- в) 17 століття;
- г) 16 століття;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Найдавнішим способом страхового захисту на українських землях було:

- а) взаємне страхування чумаків;
- б) самострахування чумаків;
- в) взаємне страхування козаків;
- г) самострахування козаків;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Перша страхова компанія на теренах Східної України (Російська імперія) створена в:

- а) 1891 році;
- б) 1911 році;
- в) 1863 році;
- г) 1900 році;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Якою була перша страхова компанія на теренах Східної України (Російська імперія):

- а) товариство взаємного страхування від вогню;
- б) товариство взаємного страхуванні життя і пенсій;
- в) державною страховою компанією від вогню;
- г) спільною страховою компанією від вогневих ризиків;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Першими українськими товариствами на території Західної України (Австро-Угорщина) були страхове товариство страхування від вогню:

- а) «Дністер» (1911 р., м. Львів);
- б) «Дністер» (1891 р., м. Львів);
- в) «Карпатія» (1891 р., м. Чернівці);
- г) «Карпатія» (1911 р., м. Чернівці);
- д) жодної правильної відповіді.

19. Страхове товариство «Карпатія» (м. Чернівці) було:

- а) товариством взаємного страхування від вогню;
- б) товариством взаємного страхуванні життя і пенсій;
- в) державною страховою компанією від вогню;
- г) спільною страховою компанією від вогневих ризиків;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Страхове товариство «Карпатія» (м. Чернівці) було засноване в:

- а) 1891 році;
- б) 1911 році;
- в) 1863 році;
- г) 1900 році;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 3. СТРАХОВІ РИЗИКИ ТА ЇХ ОЦІНКА

1. Поняття ризику в страхуванні. Класифікація страхових ризиків.
2. Управління ризиками
3. Контроль над ризиками.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Писаревський І.М., Стешенко О.Д. Управління ризиками: навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2008. 124 с.
4. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Страхування: підручник / В. Д. Базилевич та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С. С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.

Головні терміни та поняття: ризик, страховий ризик, нестраховий ризик, спекулятивний ризик, фінансовий ризик, нефінансовий ризик, фундаментальний ризик, антропогенний ризик, природний ризик, приватний ризик, стратегія управління ризиками, тактика управління ризиками, страхова статистика, актуарні розрахунки, ризикова надбавка, коефіцієнт кумуляції ризику, частота страхової події.

Теми ІНДЗ

1. Можливість страхування ризиків в особистому страхуванні.
2. Визначення оцінки ризиків при страхуванні майна.
3. Страховий випадок і ризикові обставини.
4. Особливості ризиків при страхуванні відповідальності.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Який взаємозв'язок між страховим ризиком і страховим випадком?
2. Які ризики найбільш небажані для страховиків і чому?
3. За якими критеріями можна оцінити ефективність управління ризиком у страхуванні?
4. Які особливості й ознаки катастрофічних ризиків?
5. Як застосовується ризик-менеджмент в українській страховій практиці?

ТЕСТИ

1. Які з наведених нижче заходів є етапами ризик-менеджменту?

- а) аналіз ризику, фінансування й контроль;
- б) самофінансування та уникнення ризику;
- в) обмеження наслідків ризику та страхування;
- г) попередження та оптимізація ризику;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Виділіть основні правила ризик-менеджменту:

- а) не можна ризикувати більше, ніж розмір власного капіталу;
- б) треба думати про результати ризику, не можна ризикувати багато чим задля малого;
- в) позитивне рішення приймається лише при відсутності сумніву, при наявності сумнівів приймаються негативні рішення;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Який з методів ризик-менеджменту побудований на використанні професійного досвіду та інтуїції спеціалістів?

- а) метод індивідуальних оцінок;
- б) метод середніх величин;
- в) метод процентів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

4. У чому полягає аналіз ризику?

- а) оцінка та ідентифікація ризику;
- б) діагностика ризику;
- в) пізнання ризику;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Назвіть головні методи кваліфікаційного аналізу ризиків:

- а) аналіз свідчень робітників та аналіз даних спостережень за виробництвом;
- б) аналіз організації діяльності об'єкта та документальний аналіз його господарської діяльності;
- в) аналіз результатів певних контрольних перевірок;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Процес контролю над ризиками провадиться такими способами:

- а) уникненням ризику;
- б) мінімізацією й обмеженням ризику;
- в) розсіюванням ризику;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Можлива небезпека втрат, зумовлена певними природними явищами, випадковими подіями техніко-технологічного характеру, кримінальними явищами та явищами суто економічного характеру – це:

- а) загроза;
- б) стихійне лихо;
- в) ризик;
- г) нещасний випадок;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Завдяки застосуванню страхової франшизи досягається:

- а) поєднання самострахування з страхуванням;

- б) можливість страховику зробити простішим і дешевшим порядок відшкодування збитків;
- в) можливість страховику знизити тарифні ставки;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Компонент змісту економічного ризику - це:

- а) випадковість подій;
- б) збитки, завдані внаслідок випадкових подій;
- в) додаткова вимога, отримана в результаті випадкових подій;
- г) імовірність настання випадкових подій;
- д) жодної правильної відповіді.

10. У випадку, коли можливість передбачити подію мінімальна, а можливий збиток високий, то:

- а) ризик не страхується страховиком;
- б) здійснюється самострахування;
- в) здійснюється взаємне страхування;
- г) виділяються кошти для страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Які характерні риси є ознаками відсутності потреби у страхуванні?

- а) випадковий характер настання;
- б) можливість здійснити оцінку у вартісних вимірниках;
- в) низький ступінь імовірності настання;
- г) надзвичайні за розміром витрати;
- д) жодної правильної відповіді.

12. До методів управління ризиком не належить:

- а) поглинання;
- б) скасування;
- в) злиття;
- г) самострахування;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Головною причиною різного сприйняття ризику є:

- а) низька освіченість та рівень знань;
- б) замкненість;
- в) обмеженість доступу до інформації;
- г) високий рівень освіченості та знань;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Коли здійснюється мінімізація ризику?

- а) на кожному етапі проведення страхування;
- б) під час настання страхового випадку;
- в) при визначенні розмірів страхового відшкодування;
- г) дразу при укладанні страхового договору;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Які властивості характерні великим ризикам?

- а) імовірність настання ризику;
- б) територія, що охоплюється ризиком;
- в) галузь господарської діяльності, що охоплена ризиком;
- г) головні показники виробничої діяльності промислових фірм;
- д) стихія, яка спричинила негативну подію - вода, вогонь, вітер і т. ін.
- е) жодної правильної відповіді.

16. Страховий ризик - це:

- а) ризик можливої втрати страховою компанією інвестованих нею тимчасово вільних коштів;
- б) ризик можливої втрати прибутку страхової компанії;
- в) подія, що має характеристики ймовірності та випадковості при настанні й на випадок якої здійснюється страхування;
- г) форс-мажорні обставини, які зазначаються в укладеному договорі страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Страхіві ризики можуть класифікуватися за такими критеріями:

- а) повноти страхування ризиків, франшизи та системами страхування;
- б) перестраховування, співстраховування та диверсифікації ризиків;
- в) стихійного лиха і нещасних випадків;
- г) можливих наслідків ризиків, їх об'єкта та причини, а також обсягів і т.ін.;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Розподіл ризиків на чисті й спекулятивні відбувається за:

- а) характером і механізмом виникнення;
- б) специфікою результатів;
- в) ступенем залежності збитку від вихідної події;
- г) ступенем поширеності конкретного ризику;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Суттєво важливою рисою масового ризику виступає:

- а) альтернативний наслідок, збитки або відсутність збитків;
- б) значне збільшення негативних наслідків однієї ризикової події;
- в) кожна особа виступає соціальним, фізичним та фізіологічним ризиковим об'єктом;
- г) значна динамічність наслідків несприятливих подій;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Нестрахові ризики - це:

- а) ризики, за настанням яких неможливо визначити розмір нанесених збитків;
- б) ризики, що знаходяться за межами страхового поля певного страховика;
- в) ризики, що неможливо оцінити та визначити ймовірність настання страхового випадку й визначити розмір нанесених збитків чи вартість страхової послуги;
- г) ризики, що страховик не бере на власну відповідальність, тому що вартість об'єкта страхування перевищує обсяг встановлених страхових резервів;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 4. ТЕРМІНОЛОГІЯ СТРАХОВОЇ СПРАВИ

1. Терміни, що виражають загальні умови страхування.
2. Терміни, що визначають умови формування страхового фонду.
3. Поняття, що визначають умови використання коштів страхового фонду.
4. Міжнародні страхові терміни.

Головні терміни та поняття: страхувальник, страховик, страховий поліс, застрахований, вигодонабувач, об'єкт страхування, страховий інтерес, страхова відповідальність, страхова сума, страховий ризик, страхова оцінка, страхове забезпечення, страховий тариф, страхова премія, страховий випадок, страховий акт, страхове відшкодування, франшиза, страховий ринок, андеррайтер, аварійний комісар, диспашер, страховий продукт, страховий агент, страховий брокер, аквізиція, аджастер, адендум, актуарій, андеррайтер, бордеро, декувер, дисклоуз, клаузула, ковер, риторно, сюрвейер, шедула, шомаж.

Рекомендована література

1. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
3. Страхування: підручник / В. Д. Базилевич та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
4. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С. С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
5. Ефимов С.Л. Энциклопедический словарь. Экономика и страхование. М. : Церих-ПЭЛ, 1996. I-X. 528 с.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми необхідно дотримуватися такого плану:

1. Проаналізувати, на яких умовах застраховано об'єкт (у повному обсязі, чи частково), за якою системою страхового забезпечення (пропорційною, першого ризику, граничного забезпечення, комбінації систем).
 2. Розрахувати розмір страхової премії (СП):
 - загальної $СП_3 = CC * TC$
 - остаточної (за мінусом знижки) $СП_{ост} = СП_3 * (100 - 3н)$
 3. Визначити розмір збитків (Зб), франшизи (Ф).
 4. Залежно від системи страхового забезпечення розрахувати розмір страхового відшкодування (СВ):
 - а) у випадку повного страхування $СВ=3б$
 - б) при системі пропорційного забезпечення $СВ = 3б * \frac{CC}{В}$
 - в) при системі першого ризику $СВ=3б$, якщо сума збитку в межах страхової суми та $СВ=CC$, якщо сума збитків більша за страхову суму;
 - г) при системі граничного забезпечення СВ буде обмежене розмірами франшизи та ліміту відповідальності страховика, зазначеного у договорі.
- При цьому потрібно враховувати вид франшизи (умовна, безумовна).

Задача 1

Страхова компанія оформила договір страхування певного об'єкта на суму 460 тис. грн при страховому тарифі 0,5%. У договорі передбачено умовну франшизу в розмірі 10% від страхової суми, яка передбачає знижку до страхового внеску 15%. Унаслідок пожежі збитки склали 150 тис. грн. Визначте: розмір страхових платежів, які отримає страховик, і розмір страхового відшкодування, яке виплатить страховик страхувальнику.

Задача 2

Підприємство уклало договір страхування зі страховою компанією, застрахувавши майно в розмірі 75% від балансової вартості, що на день договору страхування складала 800 тис. грн. У страховому договорі було окремо зазначено відповідальність страхової компанії за додатковий ризик –

крадіжку. Страховий тариф зі страхування такого майна складає 90 коп. зі 100 грн. страхової суми, а от за додаткову відповідальність – 1 грн. 20 коп. Розрахуйте значення страхової суми і розмір загального страхового внеску.

Задача 3

При укладанні договору страхування майна передбачено використання умовної франшизи. Страхова сума складає 600 тис. грн. Умовна франшиза – 12%. Збитки страхувальника внаслідок страхової події склали 100 тис. грн. Який розмір страхового відшкодування в даному випадку страховик повинен сплатити страхувальнику, а також при збитку - 65 тис. грн.?

Задача 4

Автомобіль вартістю 100 тис. грн. застраховано за системою пропорційної відповідальності на 75%. У результаті страхового випадку збитки склали 22 тис. грн. Договором страхування передбачена безумовна франшиза 11% від страхової суми. Визначте розмір страхового відшкодування, що має сплатити страховик.

Задача 5

Визначте страхові виплати трьох страховиків по контрибуції за викрадений автомобіль вартістю 90 тис. грн., який вони застрахували на такі суми: 80 тис. грн.; 75 тис. грн.; 70 тис. грн. Розмір франшизи щодо викрадення у двох страховиків - 6% в безумовній формі, а у третього страховика франшиза була умовною в розмірі 7%.

Задача 6

Страхова сума за укладеним договором страхування майна складає 80 тис. грн. Визначте розмір страхового внеску, якщо страховий тариф встановлено 0,8% за умови, що договір укладено на 1 рік. Термін дії страхового договору склав 6 місяців, що вплинуло на збільшення страхового тарифу на 35%.

ТЕСТИ

1. Документ, який засвідчує факт страхування, називається:

- а) страховим полісом;
- б) страховим свідоцтвом;
- в) страховим сертифікатом;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Вартість повністю знищеного чи втраченої частини пошкодженого майна за страховою оцінкою – це...

- а) страхове відшкодування;
- б) страхове забезпечення;
- в) страховий збиток;
- г) претензія;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Рівень страхової оцінки відносно вартості майна, яке прийнято до страхування, – це:

- а) страхова сума;
- б) страховий платіж;
- в) страхове забезпечення;
- г) страховий тариф;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Документ, укладений у встановленому порядку, який підтверджує факт і причини настання страхового випадку, – це:

- а) страховий договір;
- б) страховий поліс;
- в) страховий акт;
- г) страхове свідоцтво;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Перестрахування — це:

- а) система економічних відносин, при яких страховик, приймаючи до страхування ризику, частину відповідальності по них передає на певних умовах іншим

- страховикам з метою створення збалансованого страхового портфеля;
- б) передача власного ризику іншій особі;
 - в) відмова від одного страховика і співпраця з іншим;
 - г) це система економічних відносин з приводу формування чи використання спільних страхових фондів на принципах солідарної відповідальності;
 - д) жодної правильної відповіді.

6. Інспектор або агент страховика, який здійснює огляд майна, яке приймається на оцінку, визначає ймовірність реалізації страхового ризику, - це:

- а) сюрвеєр;
- б) аварійний комісар;
- в) аджастер;
- г) диспашер;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Особа, яка діє від імені страховика при вирішенні та врегулюванні заявлених претензій страхувальників, - це:

- а) сюрвеєр;
- б) аварійний комісар;
- в) аджастер;
- г) диспашер;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Зобов'язання страховика сплатити страхове відшкодування або страхову суму при обумовлених наслідках страхових випадків – це...

- а) страховий захист;
- б) страховий інтерес;
- в) страхове забезпечення;
- г) страхова відповідальність;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Бордеро – це:

- а) згода на оплату або гарантування оплати документів;

- б) згода прийняти умови, що містяться у пропозиції вступити у договір;
- в) документально оформлений перелік ризиків, що взяті на страхування та підлягають перестраховуванню;
- г) міжнародні комерційні умови, комплект міжнародних правил з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів в галузі міжнародної торгівлі;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Перестраховальник — це:

- а) страховик, який передає іншому страховику взяті на себе ризики;
- б) страховик, який приймає ризики за договором перестраховування і зобов'язання з нього від іншого страховика;
- в) особа, яка змінює страховика;
- г) страхувальник, який страхується у кількох страховиків;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Частина або повна сума збитку, яка належить до сплати страховиком страхувальнику згідно з договором страхування, — це:

- а) страхове відшкодування;
- б) страхове забезпечення;
- в) страховий збиток;
- г) претензія;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Фізична особа, життя, здоров'я, працездатність якої є об'єктом страхування, — це:

- а) страховик;
- б) страхувальник;
- в) одержувач страхового відшкодування;
- г) застрахований;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Установлює причини настання страхового випадку, характер і розмір збитків, як правило, займається дорожньо-транспортними пригодами:

- а) сюрвеєр;
- б) аварійний комісар;
- в) аджастер;
- г) диспашер;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Право страховика на висування у межах фактично сплаченої страховальникові суми відшкодування збитку, вимоги до винної у страховому випадку особи з метою отримання від неї компенсації за завдану шкоду, – це:

- а) претензія;
- б) регрес;
- в) франшиза;
- г) страхове відшкодування;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Франшиза поділяється на:

- а) умовну та безумовну;
- б) явну та неявну;
- в) умовну та явну;
- г) повну та часткову;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Спеціаліст у галузі морського права, який здійснює розрахунки при загальній аварії, розподіляє збитки між судном, вантажем і фрахтом, - це:

- а) сюрвеєр;
- б) аварійний комісар;
- в) аджастер;
- г) диспашер;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Інкотермс – це:

- а) згода на оплату або гарантування оплати документів;

- б) згода прийняти умови, що містяться у пропозиції вступити у договір;
- в) документально оформлений перелік ризиків, що прийняті на страхування та підлягають перестраховуванню;
- г) міжнародні комерційні умови, комплект міжнародних правил з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів в галузі міжнародної торгівлі;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Виражена у грошах плата з одиниці страхової суми або процентна ставка від сукупної суми – це...

- а) страховий внесок;
- б) страхове відшкодування;
- в) страховий тариф;
- г) страхова премія;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Частина збитків, яка не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування, – це...

- а) претензія;
- б) регрес;
- в) франшиза;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Уповноважена страховою компанією особа, яка визначає факт, причини настання страхового випадку й оцінює розмір збитків, – це...

- а) сюрвеєр;
- б) диспашер;
- в) аварійний комісар;
- г) аджастер;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 5. ВИДИ ТА ФОРМИ СТРАХУВАННЯ

1. Класифікація форм і видів страхування.
2. Обов'язкове страхування: принципи і види.
3. Добровільна форма проведення страхування

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Плиса В.Й. Страхування: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
4. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.

Головні терміни та поняття: класифікація видів страхування, спеціалізація страхової компанії, статус страхувальника, статус страховика, об'єкт страхування, галузь страхування, особисте страхування, майнове страхування, страхування відповідальності, ризикове страхування, страхування рівня життя, форма проведення страхування, обов'язкове страхування, добровільне страхування.

Теми ІНДЗ

1. Роль і значення класифікації видів страхування для практики діяльності страховиків.

2. Аналітичний огляд стану розвитку окремих галузей страхування в Україні за останні 3-5 років.
3. Перспективи розвитку форм здійснення страхування.
4. Особливості вимог українського законодавства до договорів страхування рівня життя громадян.
5. Значення та різновиди обов'язкового страхування в Україні.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому переваги та недоліки обов'язкової форми страхування?
2. Підходи до класифікації видів страхування в ЄС: чи варто Україні дотримуватися аналогічних стандартів?
3. Порівняйте галузі страхування з позиції об'єктів страхування та визначення розмірів страхової суми.
4. Порівняйте підгалузі особистого страхування з позиції терміну дії страхових договорів, оплати страхових премій, виплати страхових відшкодувань.
5. Порівняйте форми проведення страхування з позиції об'єктів страхування, контингенту страхувальників та застрахованих осіб, розмірів страхових сум і страхових премій, а також переліку страхових подій.
6. Поясніть суть спеціалізації страхових компаній.
7. Поясніть суть таких систем страхування, як «Відбудовної вартості» та «Нове за старе», а також наведіть приклади їх застосування.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми необхідно дотримуватися такого плану:

1. Проаналізувати, на яких умовах застраховано об'єкт (у повному обсязі, чи частково), за якою системою страхового забезпечення (пропорційною, першого ризику, граничного забезпечення, комбінації систем).
2. Розрахувати розмір страхової премії (СП):

- загальної $СП_3 = CC * TC$
 - остаточної (за мінусом знижки) $СП_{ост} = СП_3 * (100 - 3H)$.
3. Розрахувати розмір збитків (Зб), франшизи (Ф).
 4. Залежно від системи страхового забезпечення визначити розмір страхового відшкодування (СВ):
 - а) у випадку повного страхування $СВ=Зб$;
 - б) при системі пропорційного забезпечення $СВ = Зб * \frac{CC}{B}$;
 - в) при системі першого ризику $СВ=Зб$, якщо сума збитку в межах страхової суми та $СВ=CC$, якщо сума збитків більша за страхову суму;
 - г) при системі граничного забезпечення СВ буде обмежене розмірами франшизи та ліміту відповідальності страховика, зазначеного у договорі.

При цьому потрібно звернути увагу на вид франшизи (умовна, безумовна).

Задача 1

Страхова компанія надає страхові послуги за 25-ма видами страхування. Її ліцензія закінчиться 22.01.22. Компанія бажає продовжити власну діяльність і здійснювати ці 25 видів страхування, для цього отримує 2 нові ліцензії 20.01.22. Чи зможе ця страхова компанія продовжувати функціонування на страховому ринку України згідно з чинним українським законодавством?

Задача 2

Вартість страхового об'єкта й розмір страхової суми складають 20 тис. грн. Зазначено розмір безумовної франшизи - 6%. Унаслідок пожежі застраховане майно частково пошкоджено, збиток страхувальника склав 15 тис. грн. Повторний страховий випадок завдав збитків цьому ж застрахованому об'єкту в обсязі 4 тис. грн. Визначте розмір страхового відшкодування після першого та другого страхових випадків, а також визначте тривалість договору страхування, застосовуючи системи страхування до повної (дійсної) вартості об'єкта страхування.

Задача 3

Розрахуйте суми першого та другого ризику під час страхування домашнього майна, якщо вартість застрахованого майна складає 35 тис. грн.; страхова сума згідно зі страховим договором – 14 тис. грн., а сума завданих збитків від пожежі – 20 тис. грн.

Задача 4

Визначте розмір страхового відшкодування, застосовуючи систему пропорційної відповідальності, якщо вартість об'єкта страхування складає 24 тис. грн., страхова сума 12 тис. грн., а збиток у результаті пошкодження застрахованого об'єкта склав 8 тис. грн.

Задача 5

Заплановано середній прибуток 40% від запровадження інвестицій у розмірі 650 тис. грн. Фактично прибуток отримано в розмірі 36%. Коефіцієнт покриття КГР складає 80%. Розрахуйте розмір страхового відшкодування, використовуючи систему граничної відповідальності.

Задача 6

За статистикою середня врожайність зерна у регіоні за останні 5 років складала 100 ц/га. Фактично отримано урожай 95 ц/га. Коефіцієнт покриття КГР складає 75%. Визначте суму страхового відшкодування застосовуючи систему граничної відповідальності.

Задача 7

У страховому договорі при здійсненні страхування майна підприємством передбачено умовну франшизу в розмірі а) 20 тис. грн. б) 15 тис. грн. Визначте розмір страхового відшкодування, якщо збитки склали 18 тис. грн.

ТЕСТИ

1. Страхування фінансово-кредитних ризиків належать до галузі:

- а) майнового страхування;
- б) страхування ризиків;
- в) страхування рівня життя;
- г) фінансового страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Добровільне страхування здійснюється на базі:

- а) установлених державою норм;
- б) наказів Нацфінпослуг;
- в) договору між страхувальником і страховиком;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

3. До принципів добровільного страхування не належать:

- а) застосування як добровільних засад, так і законодавчих норм;
- б) відповідальність страхувальника за своєчасність та сплату страхових платежів в повному обсязі;
- в) характерне часткове охоплення об'єктів страхування;
- г) завжди діє в межах певного періоду, визначеного страховим договором;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Обов'язкове страхування - це:

- а) зумовлене ризиками, пов'язаними з життям, втратою працездатності або з виникненням таких збитків, які не можуть бути відшкодовані окремою особою;
- б) здійснюється лише на основі договору між страхувальником і страховиком;
- в) полягає у нагромадженні та витрачанні грошей чи інших фінансових ресурсів для реалізації заходів, що пов'язані з попередженням, подоланням чи зменшенням негативного

впливу різноманітних ризиків і відшкодуванням пов'язаних з ними витрат;

- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Страхування якого типу транспортних засобів обов'язкове?

- а) страхування автомобілів;
- б) страхування залізничних транспортних засобів;
- в) страхування повітряних транспортних засобів;
- г) страхування водних транспортних засобів;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Хто визначає розмір страхових тарифів при здійсненні добровільних видів страхування?

- а) уповноважений орган;
- б) страховик;
- в) страхувальник;
- г) Кабінет Міністрів України;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Форми страхування - це:

- а) різні частини на, які поділяється страховий договір;
- б) порядок організації страхування на засадах добровільності або обов'язковості;
- в) види страхування залежно від категорії страховика;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

8. До традиційних видів страхування не належать:

- а) страхування на випадок смерті;
- б) страхування від вогню;
- в) екологічне страхування;
- г) морське страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

9. До принципів обов'язкового страхування належать:

- а) відповідальність страхувальника за своєчасність та повноту сплати страхових внесків, суцільність охоплення об'єктів, що віднесені законодавством до цієї форми страхування;
- б) регулюється законодавством, згідно з яким страхова компанія зобов'язана прийняти на страхування відповідні об'єкти, а страхувальники – вносити визначені страхові внески;
- в) у разі застосування даної форми страхування встановлюються норми страхового забезпечення у відсотках до страхової оцінки або в повній грошовій сумі на об'єкт;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

10. До обов'язкового страхування входять такі його види:

- а) страхування спортсменів вищих категорій;
- б) страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
- в) страхування рівня життя та страхування від нещасних випадків;
- г) правильні відповіді А та Б;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Страхування врожаю сільськогосподарських культур від погодно-кліматичних лих відносять до такої галузі страхування:

- а) традиційне страхування;
- б) страхування стихійних лих;
- в) добровільне страхування;
- г) майнове страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Що покладено в основу поділу страхування на галузі?

- а) особливості суб'єктів страхування;
- б) особливості видів страхування;

- в) особливості об'єктів страхування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Форми типового договору, порядок проведення й особливі умови для ліцензування обов'язкового страхування визначаються:

- а) Верховною Радою України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) страховою компанією;
- г) страхувальником;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Галузями страхування є:

- а) майнове страхування, страхування рівня життя громадян, страхування відповідальності;
- б) особисте страхування і страхування майна;
- в) страхування фізичних і юридичних осіб;
- г) добровільне і обов'язкове страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Згідно з директивами ЄС від 1 січня 1978 року, країни-члени використовують класифікацію страхових послуг, що встановлює таку кількість класів загального страхування:

- а) 12;
- б) 16;
- в) 18;
- г) 7;
- д) жодної правильної відповіді.

16. До підгалузей особистого страхування не належать:

- а) страхування від нещасних випадків;
- б) медичне страхування;
- в) страхування відповідальності;
- г) страхування життя;
- д) жодної правильної відповіді.

17. При обов'язковому страхуванні страхувальник вільний у виборі:

- а) страховика;
- б) форми страхування;
- в) терміну страхування;
- г) немає жодного вільного вибору;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Класифікації за статусом страховика передбачає поділ на:

- а) страхування комерційне та взаємне;
- б) страхування взаємне та державне;
- в) страхування особове, комерційне та взаємне;
- г) страхування державне, комерційне та взаємне;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Якщо страхувальник з певних причин порушує вимоги обов'язкового страхування, страхові платежі стягуються за рішенням:

- а) суду;
- б) ради директорів;
- в) страхової компанії;
- г) просто розривається договір страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

20. До принципів добровільної форми страхування не належать:

- а) добровільне страхування функціонує на добровільних засадах і на базі правил страхування;
- б) добровільна участь у страхуванні повною мірою характерна тільки для страховиків;
- в) добровільність участі у такому страхуванні характерна лише для страхувальників;
- г) безстроковість добровільного страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 6. СТРАХОВИЙ РИНОК

1. Загальна характеристика страхового ринку.
2. Порядок створення та діяльності страхових компаній в Україні.
3. Державне страхування та інші організаційні форми страхування.
4. Державний нагляд за страховою діяльністю.
5. Маркетинг у страхуванні

Рекомендована література

1. Васильєва Т., Козьменко С., Козьменко О. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія. Київ : Університетська книга, 2012. 315 с.
2. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
3. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
4. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
5. Страхування: підручник / В. Д. Базилевич та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С. С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
7. «4Р» маркетингу страхових послуг : монографія. / Т. Васильєва, С. Козьменко, О. Козьменко. Київ : Університетська книга, 2012. 315с.

Головні поняття та терміни: страховий ринок, страхувальник, страховик, андеррайтер, сюрвейер, аварійний комісар, диспашер, аквізиція, страховий продукт, страховий договір, страховий агент, страховий брокер, страховий маркетинг, інфраструктура страхового ринку, правила страхування, представництво страховика, агентство страховика, філія страховика, кептивний страховик, державне регулювання

страхової діяльності, товариство взаємного страхування, страхове бюро, страховий пул, Ліга страхових організацій України.

Теми ІНДЗ

1. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України.
2. Розвиток українського страхового ринку: стан і подальші перспективи.
3. Роль страхових посередників на вітчизняному страховому ринку.
4. Особливості рейтингування страховиків.
5. Кептивні страховики як складова організаційної структури страхового ринку.
6. Шляхи інтеграції українського страхового ринку в світовий.
7. Маркетингова політика страховиків в умовах загострення конкурентної боротьби на страховому ринку.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Розкрийте стан і розвиток страхового бізнесу в Україні.
2. Який сучасний стан страхового ринку України та перспективи його розвитку?
3. Дайте характеристику суті й функцій страхового ринку.
4. Охарактеризуйте структуру страхового ринку та його основні складники.
5. Що складає інфраструктуру страхового ринку?
6. Який орган здійснює нагляд за страховою діяльністю в Україні? Які функції він здійснює?
7. Перелічіть і дайте характеристику основним видам реорганізації страховика? У яких випадках вона застосовується?
8. З яких етапів складається стратегічне управління страховою компанією?
9. Опишіть основні закономірності діяльності страхової компанії.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми необхідно дотримуватися такого плану:

1. Проаналізувати, на яких умовах застраховано об'єкт (у повному обсязі, чи частково), за якою системою страхового

забезпечення (пропорційною, першого ризику, граничного забезпечення, комбінації систем).

2. Розрахувати розмір страхової премії (СП):

- загальної $СП_3 = CC * TC$,
- остаточної (за мінусом знижки) $СП_{ост} = СП_3 * (100 - Зн)$

3. Розрахувати розмір збитків (Зб), франшизи (Ф).

4. Залежно від системи страхового забезпечення визначити розмір страхового відшкодування (СВ):

а) у випадку повного страхування $СВ=Зб$;

б) при системі пропорційного забезпечення $СВ = Зб * \frac{CC}{B}$;

в) при системі першого ризику $СВ=Зб$, якщо сума збитку в межах страхової суми та $СВ=CC$, якщо сума збитків більша за страхову суму;

г) при системі граничного забезпечення СВ буде обмежене розмірами франшизи та ліміту відповідальності страховика, зазначеного у договорі.

При цьому потрібно звернути увагу на вид франшизи (умовна, безумовна).

Задача 1

Вартість об'єкта страхування дорівнює 54700 грн, страхова сума та збиток страховальника становлять відповідно 80 та 60% вартості об'єкта. Розрахуйте розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Задача 2

Збиток страховальника, спричинений знищенням об'єкта, дорівнює 9800 грн, страхова сума за угодою страхування – 12300 грн, що складає 70 % від вартості об'єкта. Визначте розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Задача 3

Вартість майна – 4,4 млн. грн. Необхідно визначити обрану систему страхування, якщо кошти для сплати – 150 тис. грн., а ставка тарифу – 5%.

Задача 4

Розрахуйте страхове відшкодування. Вихідні дані для розрахунку візьміть із табл. 1.

Таблиця 1.

Показники для розрахунку страхового відшкодування

Об'єкт страхування	Вартість об'єкта, грн.	Страхова сума, грн.	Розмір збитку, грн.
А	50000	30000	16000
Б	50000	20000	30000

Задача 5

Страхова компанія «Життя» представила таку інформацію для отримання ліцензії:

- 1) заяву про видачу ліцензії;
- 2) копію свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, засвідчену нотаріально;
- 3) копії установчих документів, засвідчені в установленому законодавством порядку;
- 4) довідку з банку про наявність сплаченого статутного капіталу в сумі 500000 грн.;
- 5) Правила (умови) страхування;
- 7) економічне обґрунтування запланованої страхової діяльності;
- 8) інформацію про учасників страховика;
- 9) інформацію про голову виконавчого органу та його заступників, яка підписана керівником страховика і скріплена печаткою, копію диплома голови виконавчого органу страховика про вищу економічну освіту, копію диплома головного бухгалтера про вищу економічну освіту, засвідчені печаткою страховика і відповідним підписом.

Чи достатньо наведеного переліку документів для отримання ліцензії?

Задача 6

Страхова компанія «Зеніт» подала заяву про анулювання ліцензії на проведення страхування здоров'я на випадок хвороби і додала до неї такі документи:

1) копію повідомлення в засобах масової інформації про прийняття рішення про звернення до Уповноваженого органу щодо анулювання ліцензії;

2) копію документа органу управління страховика, що підтверджує факт прийняття рішення про звернення щодо анулювання ліцензії;

3) висновок аудиторської перевірки;

4) баланс за останній звітний період та довідку про виконання всіх угод (зобов'язань) перед клієнтами при провадженні страхової діяльності, підписані керівником і головним бухгалтером і засвідчені печаткою товариства. Чи буде задоволене клопотання страхової компанії?

Задача 7

Приватна юридична компанія є страховим агентом страхової компанії «Лідер». Юридичною компанією на правах агента укладено договір страхування будівельного підприємця від усіх ризиків (страховий тариф 3,0%) і договір страхування ризиків монтажних робіт (страховий тарифі 3,5%) на страхові суми відповідно 500 тис. грн. і 700 тис. грн. Агентським договором передбачено, що комісійна винагорода становить 7% від сплачених премій. Розрахуйте обсяг комісійної винагороди агента. Укажіть, хто сплачує комісійну винагороду страховому агенту і поясніть відмінності між страховими агентами і страховими брокерами.

ТЕСТИ

1. Страховий ринок – це:

- а) сфера економічних відносин де об'єктом продажу виступає страховий захист;
- б) особливі соціально-економічне середовище і сфера економічних відношень, де об'єктом купівлі-продажу є страхова послуга, формуються попит і пропозиція на неї;
- в) об'єднання страховиків задля спільного захисту від певних ризиків;
- г) відповіді а) та б) правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

2. За станом попиту страховий ринок буває:

- а) місцевий, національний, іноземний;
- б) авторитарний, ліберальний, змішаний;
- в) екстенсивний, інтенсивний;
- г) насичений, ненасичений;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Взаємне страхування – це:

- а) організаційна форма страхового захисту за якої кожен учасник товариства одночасно виступає, як страховиком так і страхувальником, з метою надання взаємодопомоги;
- б) об'єднання страховиків задля спільного захисту від ризиків;
- в) організаційна форма страхового захисту в якій кожен учасник передає свої ризики іншій страховій компанії;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

4. До прямих посередників страхового ринку належать:

- а) страхові брокери і страхові агенти;
- б) аварійні комісари й актуарії;
- в) андерайтери й страхувальники;
- г) сюрвеєри і диспашери;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Основною метою державного нагляду за страховою діяльністю є:

- а) контроль за кількістю страховиків;
- б) контроль над платоспроможністю страховиків;
- в) контроль за дотриманням правил страхових договорів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

6. На страховому ринку страховий агент працює:

- а) від власного імені;
- б) за бажанням і дорученням державних установ;

- в) за дорученням та від імені страхувальника, клієнта страховика;
- г) за дорученням та від імені страхової компанії;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Маркетинг у страхуванні – це...

- а) специфічний метод аналізу страхового ринку й впливу на нього задля отримання страховиком максимального прибутку;
- б) комплекс заходів, що спрямовуються на формування й постійне вдосконалення діяльності страхової компанії;
- в) цикл процесів та дій, що постійно існує в активній динаміці та надає інформаційну й консультативну допомогу персоналу страховика, андеррайтерам, аквізиціторам та громадськості;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Інтегроване регулювання страхового ринку - це...

- а) здійснення рівнобіжного регулювання діяльності страхових компаній та інших фінансових установ;
- б) відокремлене регулювання діяльності страховиків і банків;
- в) об'єднання органів нагляду за діяльністю банків і страховиків;
- г) розмежування діяльності органів страхового нагляду та банківського;
- д) жодної правильної відповіді.

9. За інституційною ознакою страховий ринок поділяється на:

- а) авторитарний, ліберальний, змішаний;
- б) довгострокового страхування рівня життя громадян, особистого страхування;
- в) ринок акціонерного, взаємного та державного страхування;
- г) ризикового страхування, особистого страхування, страхування майна та страхування відповідальності;
- д) жодної правильної відповіді.

10. За напрямком розвитку страховий ринок поділяється на:

- а) місцевий, національний, іноземний;
- б) авторитарний, ліберальний, змішаний;
- в) екстенсивний, інтенсивний;
- г) насичений, ненасичений;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Континентальна модель регулювання страхування характеризується:

- а) затвердженням страхових тарифів державними органами;
- б) постійними перевітками діяльності страхових компаній;
- в) страховими операціями, які не мають твердої регламентації;
- г) відсутністю постійного нагляду й контролю державних органів;
- д) жодної правильної відповіді.

12. В Україні державний нагляд за страховою діяльністю проводить:

- а) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- б) Комітет з нагляду за страховою діяльністю;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) Національний банк України;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Страховий агент за свою діяльність отримує:

- а) комісійну винагороду;
- б) брокераж;
- в) страхову премію;
- г) аквізиційну винагороду;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Страхові брокери – це...

- а) фізичні чи юридичні особи, що зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності й проводять страхову посередницьку діяльність за винагороду від власного імені на основі доручень страхувальника чи страховика;

- б) фізичні особи, які не можуть отримувати і перераховувати страхові внески, страхові виплати та здійснювати відшкодування;
- в) фізичні чи юридичні особи, які працюють від імені й за дорученням страховика, здійснюють частку його страхової діяльності пов'язаної з укладанням страхових договорів, одержанням страхових премій, виплатою страхового відшкодування;
- г) правильні відповіді А і Б;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Форма об'єднання фізичних і юридичних осіб задля захисту власних майнових інтересів на засадах взаємодопомоги - це:

- а) товариства взаємного страхування;
- б) страхові ліги та пули;
- в) страхове бюро;
- г) допоміжні страхові організації;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Ліберальна модель регулювання страхування характеризується:

- а) затвердженням страхових тарифів державними органами;
- б) постійними перевітками діяльності страхових компаній;
- в) страховими операціями, які не мають твердої регламентації;
- г) відсутністю постійного нагляду й контролю державних органів;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Страхові агенти – це...

- а) фізичні чи юридичні особи, що зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності й проводять страхову посередницьку діяльність за винагороду від власного імені на основі доручень страховальника чи страховика;
- б) фізичні особи, що не можуть отримувати і перераховувати страхові внески, страхові виплати та здійснювати страхове відшкодування;
- в) фізичні чи юридичні особи, що працюють від імені й за дорученням страховика, здійснюють частку його страхової

діяльності пов'язаної з укладанням страхових договорів, одержанням страхових премій, виплатою страхового відшкодування;

- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Об'єднання страхових компаній на добровільних принципах задля захисту інтересів власних членів і реалізації соціальних програм; не займаються страховою діяльністю:

- а) страхові спілки, асоціації;
- б) перестрахові синдикати;
- в) страхові пули;
- г) співстрахові бюро;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Ліга страхових організацій України - це...

- а) вищий державний орган управління діяльності страховиків;
- б) комерційна організація, яка забезпечує єдину мережу продажу страхових продуктів;
- в) окремий державний орган, який здійснює постійний нагляд за страховою діяльністю страхувальників;
- г) некомерційне добровільне об'єднання страховиків, яке створене задля захисту інтересів власних членів у громадських та інших органах;
- д) жодної правильної відповіді.

20. За характером здійснюваних операцій страховики поділяються на:

- а) місцеві, регіональні, світові;
- б) спеціалізовані, універсальні;
- в) компанії, що здійснюють страхування фізичних осіб, та компанії, що здійснюють страхування юридичних осіб;
- г) акціонерні, державні, товариства взаємного страхування, страхові союзи;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 7. ВИЗНАЧЕННЯ СТРАХОВИХ ТАРИФІВ

1. Тариф і тарифна політика.
2. Розрахунок тарифної ставки.
3. Актуарні розрахунки: поняття, принципи, задачі.
4. Основні показники страхової статистики.

Рекомендована література

1. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
2. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях : навчальний посібник. Київ : Навчальна книга-Богдан, 2012. 584 с.
3. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
4. Олійник В.М. Економіко-математичне моделювання в розвитку страхування та управлінні страховими тарифами : монографія . Київ: Університетська книга, 2018. 366с.
5. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.

Головні терміни та поняття: актуарні розрахунки, актуарна калькуляція, актуарій, страховий тариф, нетто-ставка, навантаження, страхова премія, страхова сума, ризикова надбавка, структура страхового тарифу, витрати на ведення справи, частота страхової події, коефіцієнт кумуляції ризику, коефіцієнт збитковості, норма збитковості, складність ризику, складність збитку, збитковість страхової суми, частота збитку.

Теми ІНДЗ

1. Тарифна політика в галузі майнового страхування.
2. Актуарні розрахунки, їх суть і роль у забезпеченні розвитку страхування.

3. Страхова статистика. Роль таблиц смертності й середньої тривалості життя при побудові страхових тарифів у страхуванні рівня життя громадян.
4. Закордонний досвід практики актуарних розрахунків у страхуванні.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Розкрийте суть поняття «страхова рента». Як здійснюють розрахунок страхових анuitетів?
2. Охарактеризуйте фактори, які впливають на розмір тарифної ставки у страхуванні майна та страхуванні життя.
3. Що таке комутаційні числа? Який порядок їх застосування при розрахунку страхових тарифів?

Алгоритм розв'язування задач

I. При розв'язуванні задач із визначення розміру страхового тарифу необхідно дотримуватися такого плану:

1. Розрахувати ймовірність настання страхового випадку $P(A)$, яка дорівнює відношенню кількості сприятливих для страхової події випадків (m) до загальної кількості випадків з однаковими можливостями настання (n):

$$P(A) = \frac{m}{n}$$

2. Визначити нетто-ставку зі 100 грн страхової суми (T_{nc}), в основі побудови якої є ймовірність настання страхового випадку $P(A)$ та корегуючий коефіцієнт (K)

$$T_{nc} = P(A) * K * 100,$$

при цьому $K = \frac{\bar{Q}}{\bar{S}}$

або $T_{nc} = T_{no} + \Delta r,$

де $T_{no} = \frac{m \times \bar{Q}}{n \times \bar{S}} \times 100$

відповідно, Δr – ризикова надбавка;

T_{no} – тариф-нетто основний;

m – кількість несприятливих для страхової події випадків;

n – загальна кількість випадків з однаковими можливостями настання;

\bar{Q} - сума виплат страхового відшкодування на 1 договір;

\bar{S} - середня страхова сума на 1 договір страхування.

3. З'ясувати, які статті навантаження визначаються у грошових одиницях (Нгр), а які у відсотках до бруutto-ставки (Н%), перевівши відсотки в одиниці.

4. Визначити бруutto-ставку зі 100 грн страхової суми (T_B),

1) $T_B = T_n + N_s + N_{pr} + N_p$, навантаження подане в абсолютних розмірах;

2) $T_B = \frac{T_n + N_s}{100 - N_{pr,r} \%}$, навантаження подане в абсолютних і відносних розмірах;

3) $T_B = \frac{T_n \times 100}{100 - N \%}$, навантаження подане у відносних розмірах.

5. Якщо необхідно визначити розмір страхового внеску за отриманого страхового тарифу, тоді, перемноживши страхову суму на отриману бруutto-ставку, отримаємо страховий внесок у гривнях із 100 грн. страхової суми.

II. Критеріями вибору менш збиткового для страхування регіону є мінімальні значення таких коефіцієнтів страхової статистики: частота страхових подій (Чс), коефіцієнт кумуляції (Кк), збитковість страхової суми (Зб), важкість збитку (Вз). Після чого для менш збиткового регіону розраховуємо всі інші показники страхової статистики:

- частота страхових подій (Чс) як відношення кількості страхових подій (L) до кількості застрахованих об'єктів (n);

- коефіцієнт кумуляції ризику (спустошуваність страхової події) (Кк) як співвідношення кількості застрахованих об'єктів, що постраждали від страхового випадку (m), до кількості страхових подій (L);

- коефіцієнт збитковості (шкоди) (Кзб) як співвідношення суми виплаченого страхового відшкодування (В) до страхової суми, що припадає на пошкоджений об'єкт страхової сукупності (Сm);

- середня страхова сума, що припадає на всі об'єкти страхової сукупності як співвідношення страхової суми для всіх застрахованих об'єктів (С) до кількості застрахованих об'єктів, що постраждали в результаті страхового випадку (m);
- середня страхова сума для постраждалих об'єктів як співвідношення страхової суми, що припадає на пошкоджений об'єкт страхової сукупності (Сm) до кількості застрахованих об'єктів, що постраждали в результаті страхового випадку (m);
- важкість ризику (Вр) як співвідношення середньої страхової суми для постраждалих об'єктів до середньої страхової суми, що припадає на всі об'єкти страхової сукупності;
- збитковість страхової суми (Зб) як співвідношення суми виплаченого страхового відшкодування (В) до страхової суми для всіх застрахованих об'єктів (С);
- норма збитковості (коефіцієнт виплат) (Нз) як співвідношення суми виплаченого страхового відшкодування (В) до суми зібраних страхових премій (Р);
- частота шкоди (Чш) як добуток частоти страхових подій на коефіцієнт кумуляції ризику або співвідношення кількості застрахованих об'єктів, що постраждали від страхового випадку (m) до кількості застрахованих об'єктів (n);
- важкість збитку (Вз) як добуток коефіцієнта збитковості та важкості ризику або $(B \times n) / (m \times C)$.

Задача 1

Підприємство виготовляє 1500 машин у рік, протягом року 12 з них виходить з ладу. Страхова компанія уклала 500 договорів щодо гарантійного обслуговування цих машин, середня страхова сума на один договір 120000 грн., середнє страхове відшкодування на один договір – 55000 грн. Визначити:

- 1) нетто-ставку зі 100 грн. страхової суми;
- 2) брутто-ставку зі 100 грн. страхової суми, якщо витрати страховика на ведення справи складають 9 %, а прибуток – 25 % брутто-ставки;
- 3) розмір страхових платежів за договорами.

Задача 2

Заплановано застрахувати автопарк з 20 автомобілів з середньою вартістю по 50 тис. грн кожний. У середньому за рік відбувається 5 аварій зі збитком в 10 тис грн кожна. Визначити річні нетто-премію і нетто-тариф.

Задача 3

Імовірність настання страхового випадку при страхуванні авто від угону складає 0,43. Застосовується корегуючий коефіцієнт 0,9. Страховиком передбачаються витрати на ведення справи у розмірі 1.3 грн. зі 100 грн. страхової суми, витрати на превентивні заходи – 7% брутто-ставки, прибуток – 9% брутто-ставки. Визначити брутто-ставку.

Задача 4

Утримання і лікування одного хворого коштує лікувальному закладу в середньому 2000 грн. За рік він обслуговує 5000 хворих. Бюджетне асигнування становить 40%. Розрахуйте суму страхового резерву, необхідного страховику для здійснення медичного страхування та страховий платіж, який повинен сплачувати окремий страхувальник, якщо кількість страхувальників становить: а) 10 000; б) 20 000; в) 50 000; г) 1 000 000 осіб. Страхова сума дорівнює сумі вартості лікування одного хворого, при цьому брутто-платіж утримує в собі 20% навантаження на нетто-платіж.

Задача 5

Страхова компанія планує надавати послугу зі страхування автоматичних пральних машин. Зібрана статистика свідчить, що зі 100000 вироблених машин щорічно виходить із ладу 3500. Припускається, що кожна машина буде застрахована на 10000 грн. Розмір страхового відшкодування прогнозується на рівні страхової суми. Передбачається укласти 1000 договорів страхування. Розрахуйте основну ставку страхового тарифу.

Задача 6.

Середня заповнювальність будинку відпочинку – 400 осіб в місяць. Щорічно відбувається 5 нещасних випадків. Середнє страхове відшкодування за кожний випадок – 20 тис. грн. Розрахуйте нетто-премію за кожного відпочиваючого.

Задача 7

На підставі даних, наведених у таблиці, розрахуйте частоту страхових подій, коефіцієнт кумуляції ризику, коефіцієнт збитковості, норму збитковості, середні страхові суми застрахованих об'єктів та пошкоджених (знищених) об'єктів, складність ризику, складність збитку, частоту збитку, збитковість страхової суми.

За результатами розрахунків виберіть найменш збитковий регіон.

Таблиця

Показники	Регіон 1	Регіон 2
1.Число застрахованих об'єктів, од.	3200	4000
2.Страхова сума застрахованих об'єктів, тис. грн.	110000	200000
3.Число пошкоджених (знищених) об'єктів, од.	1100	900
5.Страхова сума пошкоджених (знищених) об'єктів, тис. грн.	55000	40000
6.Загальна сума виплаченого страхового відшкодування, тис. грн.	40000	35000
7.Сума зібраних страхових платежів, тис. грн.	85000	70000

Задача 8

Нетто-премія дорівнює 123 грн., навантаження до нетто-премії 35%. Обчисліть брутто-премію.

ТЕСТИ

1. У навантаження входять витрати страховика, спрямовані на:

- а) сплату страхового відшкодування;
- б) сплату податків і зборів;
- в) попереджувальні заходи, виплату комісійних страховим агентам, інші витрати;
- г) тільки на попереджувальні (превентивні) заходи;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Нетто-премія за окремим договором страхування рівня життя розраховується:

- а) добутком нетто-тарифу страхової премії з одиниці страхової суми й страхової суми за укладеним договором страхування рівня життя;
- б) відношенням нетто-тарифу страхової премії з одиниці страхової суми й страхової суми за укладеним договором страхування рівня життя;
- в) добутком нетто-тарифу страхової премії з сумарної страхової суми й страхової суми за укладеним договором страхування рівня життя;
- г) відношенням нетто-тарифу страхової премії з сумарної страхової суми й страхової суми за укладеним договором страхування рівня життя;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Системне викладення тарифних ставок і поправочних ризикових коефіцієнтів із правилами їхнього застосування складає:

- а) страхове забезпечення;
- б) страхову суму;
- в) тарифний довідник страховика;
- г) акт страховика;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Коефіцієнт кумуляції ризику чи спустошливість страхової події визначається як відношення:

- а) кількості застрахованих об'єктів та кількості учасників страхових випадків;
- б) кількості страхових випадків та кількості об'єктів страхування;
- в) кількості постраждалих об'єктів та кількості страхових випадків;
- г) кількості страхових випадків на один об'єкт страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Тариф-нетто визначається як:

- а) тариф-брутто плюс навантаження;
- б) навантаження мінус тариф-брутто;
- в) тариф-брутто мінус навантаження;
- г) добуток тарифу-брутто і навантаження;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Імовірність настання випадкової події завжди перебуває у межах:

- а) від 0,1 до 1;
- б) від 0 до 1;
- в) від 1 до 10;
- г) від 0 до 100;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Апріорне визначення тарифів – це:

- а) післядослідне встановлення тарифів;
- б) визначення тарифів до початку досліду;
- в) установа тарифів на основі діяльності інших страхових компаній,
- г) нічим не обгрунтоване встановлення тарифів;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Навантаження – частина тарифної ставки страховика, що призначена для покриття таких його витрат:

- а) витрати на організацію страхування, укладання і ведення договорів страхування, їх продаж, та відрахувань до запасних фондів;

- б) витрати на здійснення попереджувальних заходів;
- в) витрати на маркетинг та рекламу;
- г) частки запланованого прибутку страхової компанії;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Коефіцієнт збитковості, або коефіцієнт шкоди у страхуванні, є співвідношенням:

- а) суми страхового внеску до страхової суми, що буде відшкодовуватися;
- б) середньої страхової суми до суми страхового внеску;
- в) суми виплаченого страхового відшкодування до страхової суми об'єкту страхування, який постраждав від нещасного випадку;
- г) відповіді а) і в) правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Частота страхових випадків визначається кількістю страхових випадків у співвідношенні до:

- а) одного об'єкта страхування;
- б) одного суб'єкта страхування;
- в) одного договору страхування;
- г) днів у звітному періоді;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Завданнями актуарних розрахунків є:

- а) дослідження, групування та класифікація ризиків;
- б) визначення математичної ймовірності можливості настання страхового випадку, а також визначення частоти й рівня важкості наслідків настання страхового випадку;
- в) математичне обґрунтування обсягу потрібних затрат для здійснення виплат страхових відшкодувань і затрат на ведення справи, прогноз тенденцій їх подальшого розвитку;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Брутто-ставка визначається за такою формулою:

- а) $Bc = T_n + H$;

- б) $B_c = T_n * H$;
- в) $B_c = T_n - H$;
- г) $B_c = T_n / H$;
- д) жодної правильної відповіді.

13. При страхуванні рівня життя громадян для визначення ймовірності страхового випадку застосовуються показники:

- а) рівня добробуту населення;
- б) смертності і тривалості життя населення;
- в) рівня інфляції;
- г) важкості наслідків страхових випадків;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Модель індивідуальних ризиків щодо встановлення тарифів стосується:

- а) договорів загального страхування;
- б) договорів страхування життя;
- в) договорів страхування юридичних осіб;
- г) договорів страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Показник тяжкості ризику застосовують, якщо:

- а) визначають нанесені збитки об'єкту страхування;
- б) оцінюють частоту настання страхового випадку;
- в) описують страхове поле;
- г) визначають страхову суму;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Відношення кількості виплат (кількості постраждалих об'єктів) до кількості укладених договорів (застрахованих об'єктів) визначає:

- а) коефіцієнт збитковості;
- б) реальний страховий тариф;
- в) базовий страховий тариф;
- г) частоту шкоди;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Страховий тариф – це:

- а) виражена у грошах плата з одиниці страхової суми
- б) процентна ставка від сукупної страхової суми;
- в) установлений розмір плати за послуги страхування, за використання страхового продукту, за передачу ризику чи його частини страховику;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Частина тарифу, що призначається для покриття затрат на здійснення страхування, - це:

- а) брутто-тариф;
- б) нетто-тариф;
- в) навантаження;
- г) собівартість страхової послуги;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Частота шкоди розраховується за допомогою множення частоти страхових подій на:

- а) страхову суму всіх застрахованих об'єктів;
- б) коефіцієнт кумуляції;
- в) середню страхову суму;
- г) коефіцієнт збитковості;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Середня страхова сума на один постраждалий об'єкт, визначається як:

- а) співвідношення страхової суми та страхового фонду;
- б) співвідношення страхової суми всіх постраждалих об'єктів та кількості таких об'єктів;
- в) співвідношення страхового фонду й страхової суми;
- г) співвідношення страхової суми об'єкта, що постраждав до кількості таких об'єктів;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 8. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

1. Доходи страховика.
2. Витрати страхової компанії.
3. Інвестиційна діяльність страховика.
4. Фінансова стійкість страхової компанії.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях : навчальний посібник. Київ : Навчальна книга-Богдан, 2012. 584 с.
4. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Олійник В. Фінансова стійкість страхових компаній : монографія. Київ. Університетська книга, 2015. 287с.
6. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
7. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.

Основні терміни та поняття: прибуток, доходи, витрати, чистий прибуток, зароблена страхова премія, фінансова діяльність, інвестиційна діяльність, операційна діяльність, звичайна діяльність, аквізиційні витрати, ліквідаційні витрати, прямі податки, непрямі податки, тантьєма, місцеві податки, прибуток від страхової діяльності, інкасаційні витрати, страхова виплата, рентабельність страхових операцій, податкова ставка.

Теми ІНДЗ

1. Характеристика основних показників діяльності страхових компаній України за 3-5 попередніх років.
2. Прибуток страховика та чинники його зростання.
3. Система оподаткування страхових компаній в Україні.
4. Організація фінансів страховика та її особливості.
5. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності страховика.
6. Принципи формування та розподілу прибутку страхової компанії.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому полягає економічна суть і значення прибутку страховика?
2. Охарактеризуйте порядок формування витрат на ведення страхової справи.
3. Охарактеризуйте порядок розподілу і використання прибутку страховика.
4. Які є шляхи стимулювання діяльності страхових компаній, пов'язаної з інвестуванням і розміщенням тимчасово вільних коштів?
5. Дайте визначення собівартості страхової послуги, її економічного змісту та особливостей розрахунку.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми варто дотримуватися таких рекомендацій:

1. Опрацювати розділ 3 Закону України «Про страхування» та визначити умови забезпечення платоспроможності страховиків.

2. Нормативний запас платоспроможності страхової компанії визначати так:

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених величин, а саме:

перша – підраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам;

друга – підраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестраховання.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05.

3. Фінансова стійкість страхової операції визначається за допомогою:

1) коефіцієнта Коньшина – ймовірність дефіциту страхового фонду:

$$Kk = \sqrt{\frac{1-q}{n * q}}, \text{ де}$$

q – середня тарифна ставка, розрахована по всьому страховому портфелю;

n – кількість застрахованих об'єктів.

2) коефіцієнта фінансової стійкості страхового фонду:

$$Kф\phi c = \frac{\sum D + Z}{\sum B}, \text{ де}$$

$\sum D$ - сума доходів страхової компанії за звітний період;

Z – залишок коштів у страховому фонді на кінець звітного періоду;

$\sum B$ - сума витрат страховика за звітний період.

Задача 1

Страхова компанія протягом року, починаючи з січня місяця, одержала такі суми страхових внесків за договорами страхування, укладеними на 1 рік:

220, 140, 360 тис. грн. – за 1- ший квартал 720 тис. грн.

350, 750, 700 тис. грн. – за 2- ший квартал 1800 тис. грн.

400, 640, 880 тис. грн. – за 3- ший квартал 1920 тис. грн.

410, 700, 690 тис. грн. – за 4- ший квартал 1800 тис. грн.

всього 6240 тис. грн.

Розрахувати суму зароблених премій компанією за методом «плаваючих кварталів».

Задача 2

Сума заявлених у зв'язку зі страховими випадками претензій за звітний період – 460 тис. грн. Розмір страхових виплат – 780 тис. грн. Неврегульовані претензії за перед звітний період – 340 тис. грн. Сума страхових премій, які належать поверненню страхувальникам у зв'язку з достроковим припиненням договорів, – 62 тис. грн. Визначити резерв заявлених, але не врегульованих збитків.

Задача 3

Страхова компанія здійснює інші види страхування ніж страхування життя. Надходження страхових премій дорівнюють 1,2 млн. грн., перестраховикам сплачено 280 тис. грн. Страхові виплати – 890 тис. грн., у тому числі компенсовано перестраховиками 120 тис. грн. Визначити нормативний запас платоспроможності.

Задача 4

Статутний капітал страхової компанії складає 5,8 млн. грн., резервний фонд – 1,4 млн. грн., технічні резерви – 6,7 млн. грн., кредиторська заборгованість – 230 тис. грн., дебіторська заборгованість – 0,98 млн. грн., грошові кошти в касі – 25 тис. грн., на поточному рахунку – 1,1 млн. грн. Визначити коефіцієнт загальної ліквідності. короткострокові інвестиції – 1,9 млн грн.,

Задача 5

Кількість застрахованих об'єктів з першого виду страхових операцій складає 14000 шт., з другого – 32000 шт. Середня тарифна ставка по першій операції дорівнює 5,6%, з другої 4,8%. Визначити, який вид операцій фінансово більш стійкий.

Задача 6

Визначити величину прибутку, виходячи з таких даних:

- сума заробленої страхової премії - 400 тис. грн.;
- сума резерву незаробленої премії - 80 тис. грн.;
- сума резерву збитків - 30 тис. грн.;
- сума комісійної винагороди за передачу ризиків в перестраховання - 15 тис. грн.;
- сума сплаченого відшкодування - 180 тис. грн., у тому числі сплачено перестраховикам - 80 тис. грн.;
- відрахування в централізовані страхові резервні фонди - 20 тис. грн.;
- відрахування у фонди економічного заохочення - 5 тис. грн.;
- витрати на ведення страхової справи - 100 тис. грн.;
- доходи від здачі майна в оренду - 90 тис. грн.;
- доходи від акцій - 150 тис. грн.;
- доходи від урегулювання регресних претензій щодо особи, винної у скоєнні страхової події, - 40 тис. грн.

Задача 7

Визначити величину заробленої страхової премії за 2019 рік на основі таких даних:

- сума резерву незаробленої премії на 01.01.2019 р. - 90 тис. грн.;
- сума резерву на 31.12.2019 р. - 100 тис. грн.;
- сума премій, що надійшли протягом року за договорами страхування, - 400 тис. грн.
- сума премій, сплачених перестраховикам, - 100 тис. грн.

Задача 8

Визначити величину прибутку від страхової діяльності, виходячи з таких даних таблиці.

Таблиця
тис. грн.

Сума заробленої страхової премії	240
Сума резерву незароблених страхових премій	670
Частка перестраховика в резервах страховика	540
Сума резерву збитків	400
Сума комісійних за передачу ризиків у перестраховання	60
Сума сплаченого відшкодування	200
Відрахування до резерву збитків	890
Доходи від депозитів	340
Доходи від розробки страхових тарифів іншому страховику	210

ТЕСТИ

1. У якому розмірі дозволяється формування статутного капіталу страховика за рахунок державних цінних паперів?

- а) 17%;
- б) 20%;
- в) 25%;
- г) 35%;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Закон України «Про страхування» не виділяє такі витрати страховика:

- а) відрахування в централізовані страхові резервні фонди;
- б) витрати на проведення страхування;
- в) виплата страхових сум і страхового відшкодування;
- г) інкасові витрати;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Витрати на зберігання й обслуговування готівкових коштів страховика – це витрати:

- а) аквізиційні;
- б) ліквідаційні;
- в) інкасові;
- г) управлінські;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Витрати, що пов'язані з укладанням і пролонгацією договорів страхування, - це:

- а) аквізиційні;
- б) ліквідаційні;
- в) перестрахові;
- г) фінансові;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Що не є принципом інвестиційної діяльності страховика?

- а) збереженість;
- б) безперервність;
- в) ліквідність;
- г) прибутковість;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Фінансова стійкість страховика забезпечується:

- а) розміром статутного капіталу та величиною страхових резервів;
- б) кількістю учасників страховика;
- в) видами страхування, які проводить страховик;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

7. До якого виду належать доходи від інвестиційної діяльності страховика?

- а) доходи від розміщення тимчасово вільних коштів;
- б) доходи від страхування;
- в) інші доходи;
- г) доходи від перестраховання;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Рівень рентабельності страхової діяльності показує:

- а) прибуток від інвестиційної діяльності;
- б) прибуток, який отримує страховик з кожної гривні страхових платежів;
- в) прибуток від перестраховання;
- г) прибуток з кожного наступного платежу;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Згідно із законом України «Про страхування», страховики не можуть інвестувати в:

- а) похідні цінні папери;
- б) державні цінні папери;
- в) корпоративні цінні папери;
- г) нерухомість;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Імовірність дефіциту страхового фонду визначається за такою формулою

а) $Kk = \sqrt{\frac{1-n}{n*q}}$

б) $Kk = \sqrt{\frac{1-q}{n*q}}$

в) $Kk = \sqrt{\frac{q*n}{n+q}}$

г) жодної правильної відповіді.

11. Фінансова стійкість страхової операції визначається як:

- а) ступінь достатності коштів у страховому фонді;
- б) збільшення виплат, що компенсовані перестраховиками;
- в) зменшення зобов'язань страховика;
- г) збільшення суми активів страховика;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Принцип ліквідності при розміщенні страхових резервів має на увазі:

- а) розподіл ризику на різні види вкладень;
- б) мінімальні втрати при звертанні активів у готівку;
- в) повернення розміщених засобів у повному обсязі;
- г) наявність високого доходу;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Частина власних коштів страховика, яка резервується з метою додаткового забезпечення платоспроможності відповідно до прийнятої методики здійснення страхування, – це:

- а) страхові резерви;

- б) гарантійний фонд;
- в) вільні резерви;
- г) технічні резерви;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Витрати на виготовлення бланків страхової документації – це ...

- а) інкасові;
- б) ліквідаційні;
- в) управлінські;
- г) аквізаційні;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Операційні витрати, пов'язані з урегулюванням страхових випадків, що мали місце у звітному періоді, – це...

- а) фінансові;
- б) аквізиційні;
- в) перестрахові;
- г) ліквідаційні;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Від чого залежить схема розподілу прибутку страховика?

- а) від форми організації страхової компанії;
- б) від законодавства;
- в) від кількості прибутку;
- г) від кількості застрахованих;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Розрахунковий нормативний запас платоспроможності визначається на основі:

- а) розміру статутного капіталу;
- б) надходжень страхових премій та страхових виплат;
- в) страхових премій, сплачених перестраховиком;
- г) кількості страхових полісів;
- д) правильні відповіді б і в;
- е) жодної правильної відповіді.

18. Частина страхової премії, яка надійшла за договорами страхування, що укладені у звітному періоді, а термін їх дії припадає на наступний звітний період, – це:

- а) зароблена премія;
- б) незароблена премія;
- в) проста премія;
- г) жодної правильної відповіді.

19. Що є головною статтею витрат страховика?

- а) відрахування в централізовані страхові резервні фонди;
- б) витрати на проведення страхування;
- в) виплата страхових сум і страхового відшкодування
- г) відрахування в технічні резерви;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Тимчасово вільні кошти страховика – це:

- а) власні кошти страховика, а також страхові резерви, сформовані ним з видів страхування за рахунок внесків клієнтів;
- б) сукупність натуральних запасів і фінансових резервів суспільства, призначені для попередження, локалізації та відшкодування збитків, завданих надзвичайними ситуаціями;
- в) грошова сума, на яку фактично застрахований об'єкт і в межах якої здійснюватиметься зобов'язання страховика з виплати страхового відшкодування;
- г) частина вартості майна, яка не охоплена страхуванням;
- д) жодної правильної відповіді.

21. Яким інвестиційним активам надають перевагу українські страховики?

- а) банківський депозит;
- б) ринок банківських металів;
- в) нерухомість
- г) акції підприємств;
- д) жодної правильної відповіді.

22. Що визначає коефіцієнт Коньшина?

- а) прибуток страховика;

- б) монополізм на страховому ринку;
- в) фінансову стійкість страхової операції;
- г) рівень збитковості страхової діяльності;
- д) жодної правильної відповіді.

23. Норматив витрат на ведення справи з обов'язкових видів страхування встановлюється:

- а) страховиком;
- б) страхувальником;
- в) урядом;
- г) Міністерством фінансів;
- д) жодної правильної відповіді.

24. Який об'єкт інвестування дуже привабливий для страхових компаній, бо надійно захищає вкладені кошти від інфляції, проте цей вид інвестицій дуже низьколіквідний і їх реалізація за короткий час може бути проблематичною для інвестора?:

- а) нерухомість;
- б) цінні папери;
- в) депозити;
- г) дорогоцінні метали;
- д) жодної правильної відповіді.

25. Платоспроможність страховика визначається як:

- а) ступінь достатності коштів у страховому фонді зі страхових операцій;
- б) здатність страхової компанії на даний момент часу виконувати зобов'язання за рахунок ліквідних активів;
- в) здатність страховика зберігати задовільний рівень фінансових показників;
- г) жодної правильної відповіді.

МОДУЛЬ 2. Практика здійснення видів страхування

ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН

1. Загальні принципи особистого страхування.
2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні.
3. Медичне страхування.
4. Страхування від нещасних випадків.
5. Змішане страхування життя.

Рекомендована література

1. Андрійчук О.Я. Медичне страхування та страхова медицина : навчальний посібник. Волинь. Волинська обласна друкарня, 2007. 168 с.
2. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
3. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
4. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті : Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF#Text>
6. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
7. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
8. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с

Основні терміни та поняття: особисте страхування, страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичне страхування, таблиця смертності, ймовірність дожиття,

імовірність смерті, змішане страхування життя, весільне страхування, довічне страхування, страхування дітей, викупна вартість, норма дохідності, асистанська компанія, нещасний випадок, ануїтет, страхування ренти, вигодонабувач, корпоративне страхування життя, асистанс.

ІНДЗ

1. Сучасний стан особистого страхування в Україні.
2. Страховий захист життя дітей.
3. Обов'язкові види особистого страхування та їх значення.
4. Медичне страхування: виникнення та розвиток.
5. Недержавні пенсійні фонди.
6. Розвиток особистого страхування (в Україні та за кордоном).
7. Особливості страхування туристів (в Україні та за кордоном).
8. Практика страхування від нещасних випадків на транспорті (в Україні та за кордоном).

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Перелічіть основні категорії та наведіть класифікацію видів особистого страхування.
2. Які фактори впливають на прийняття рішення стосовно виплати страхової суми? Охарактеризуйте кожен із них.
3. Охарактеризуйте типові страхові випадки, що виникають в особистому страхуванні.
4. Які фактори беруть до уваги страховики при укладанні договору страхування життя?
5. Що виступає об'єктом медичного страхування?
6. У яких випадках страховик не відшкодовує медичні витрати страхувальнику?
7. Які різновиди особистого страхування використовуються у сфері туризму?
8. Які видатки покриваються страхуванням при страхуванні непередбачених медичних витрат від'їжджаючих за кордон?
9. Які дії повинен здійснити застрахований при настанні страхового випадку за кордоном?

Алгоритм розв'язування задач

I. При розв'язуванні задач цієї теми варто дотримуватися таких рекомендацій:

1. Skorиставшись даними таблиці смертності, визначимо ймовірність дожити чи померти на певному етапі життя:

1) Імовірність прожити ще у років визначається:

$$P_x = L_{(x+y)} / L_x, \text{ де}$$

$L_{(x+y)}$ - кількість осіб, що доживають до у років життя; L_x - кількість осіб, що дожили до поточного року.

2. Імовірність померти протягом майбутніх у років життя визначається:

$$I_y Q_x = (L_x - L_{x+y}) / L_x.$$

3. Для визначення одноразової нетто-ставки необхідно пригадати розрахунок теперішньої вартості майбутніх виплат методом дисконтування:

$$PV = FV * \frac{1}{(1 + R)^n}, \text{ де}$$

PV – теперішня вартість суми грошового потоку;

FV – майбутня вартість суми грошового потоку;

R – відсоткова ставка або обліковий банківський відсоток;

n – кількість років.

4. При страхуванні від нещасних випадків у випадку смерті від нещасного випадку вигодонабувачу виплачують 100% страхової суми, а при настанні випадків меншої важкості – відсоток від суми залежно від важкості травми і кількості днів перебування у лікарні. Загальна сума виплат за договором не може перевищити страхову суму.

5. Для розрахунку розмірів страхових платежів та страхових відшкодувань за договором обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті скористайтеся Постановою КМУ від 14.08.1996 р. № 959 «Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті».

6. У випадку тимчасової втрати працездатності за обов'язковим видом страхування застрахованому за кожен день лікування проводять виплату частини страхової суми в розмірі до

0,5% від страхової суми по договору страхування, але не більше 50% страхової суми по договору страхування;

У випадку встановлення застрахованому інвалідності:

I групи – 90% від страхової суми за договором страхування;

II групи – 75% від страхової суми за договором страхування;

III групи – 50% від страхової суми за договором страхування.

Задача 1

Відповідно до даних таблиці комутаційних чисел і загальної таблиці смертності для особи віком 40 років розрахувати вірогідність: а) прожити ще 1 рік;

б) померти протягом наступного року життя;

в) померти па третьому році життя у віці 43 років.

Укажіть, за якими даними формуються таблиці смертності населення та при яких розрахунках застосовуються такі показники.

Таблиця

Витяг із таблиці комутаційних чисел і загальної таблиці смертності

Вік	Кількість осіб, які доживають до наступного року життя	Кількість осіб, які не доживають до наступного року життя
40	92246	374
41	91872	399
42	91473	427
43	91046	458
44	90588	492

Задача 2

Громадянин Іваненко уклав накопичувальний договір страхування життя зі щоквартальною сплатою страхових внесків. Страхова сума становить 90 тис. грн., страховий тариф-нетто – 240,9 грн. на 10000 грн. страхової суми, а питома вага навантаження у структурі брутто-ставки 19%. Визначити:

- страховий тариф-брутто на 1000 грн. страхової суми і на всю суму;
- розмір страхової суми, котру отримує:
 - а) застрахований при закінченні договору;
 - б) одержувач страхової суми у випадку смерті застрахованого до закінчення договору.

Задача 3

Фізична особа у віці 50 років укладає договір страхування на дожиття терміном на 10 років і страховою сумою 100000 грн. Визначте одноразову нетто-ставку, яку кожен клієнт повинен внести на початку договору страхування, щоб при дожитті до встановленого віку отримати страхову суму.

Примітки. На підставі таблиці смертності визначимо, що до віку 50 років дожило 87064 людини. Припустимо, що всі вони будуть застраховані і до віку 60 років доживе 77018 людей. Норма доходності – 4%.

Задача 4

Фізична особа у віці 40 років укладає договір на дожиття терміном на 5 років і страховою сумою 100000 грн. На підставі таблиці смертності визначимо, що до віку 40 років дожило 92246 люд. Припустимо, що всі вони були застраховані і до віку 45 років доживе 90096 люд. Визначити одноразову нетто-ставку на випадок дожиття особи.

Задача 5

Підприємство застрахувало 20 робітників від нещасних випадків. Сума договору на одного застрахованого 20000 грн., тарифна ставка 1%. З одним із застрахованих стався нещасний випадок, який оцінили у 3500 грн. За кожен день перебування в лікарні (всього 18 днів) страхова компанія виплачує 0,5% страхової суми. Визначити страхову премію сплачену підприємством та розмір страхового відшкодування виплаченого робітнику.

Задача 6

Громадянка Ісакова А. уклала договір добровільного страхування від нещасних випадків для себе, чоловіка та дитини віком 13 років. На кожну застраховану особу встановлено страхову суму по 25000 грн., а страхові тарифи диференційовано залежно від віку і виду професійної діяльності для дорослих: для дітей віком від 10 до 18 років 4% від страхової суми, дорослих – 2%. Страхові виплати залежать від ступеня втрати здоров'я. У разі смерті застраховано особи від нещасного випадку страхова компанія забезпечує 100%, набуття інвалідності I групи – 90%, II групи – 75%, III групи – 50% від страхової суми. Якщо застрахована особа втрачає працездатність, то страхова виплата становить 0,2% страхової суми щоденно, але в цілому не більше її половини. Визначити страховий платіж і страхову виплату за кожну застраховану особу за умови, що в результаті страхового випадку чоловік став інвалідом II групи, а дитина хворіла 35 днів. Додатково перелічити види нещасних випадків, які покривають страхові компанії в добровільних індивідуальних і колективних договорах страхування.

Задача 7

За березень місяць поточного року через касу автовокзалу було продано квитків на суму 500 тис. грн., з них 20% на маршрути приміського сполучення, 40% - на маршрути міжміського в межах області і 40% на маршрути міжобласного сполучення. Визначити, який розмір страхових платежів має перерахувати підприємство страховій компанії за договором обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті.

Задача 8

Громадянка Іваненко О. уклала індивідуальний договір страхування від нещасних випадків терміном на 1 рік на суму 50000 грн. Через три місяці після укладання договору страхувальник під час сильної ожеледиці зламала ногу і перебувала на лікарняному протягом 45 днів. Ще через три місяці особа випадково отруїлася парами фарби і лікувалася

амбулаторно 25 днів. Розрахувати розмір страхової виплати за страховими випадками за умови, що за кожен добу тимчасової непрацездатності страхова компанія виплачує по 0,5% від страхової суми щоденно. Умовна франшиза за договором страхування становить 7 днів тимчасової непрацездатності.

Задача 9

Громадянин купив залізничний квиток вартістю 70 грн. і під час поїздки був травмований внаслідок аварії поїзда. Лікування травми тривало 170 днів, після чого йому була встановлена III група інвалідності. Визначити величину страхового платежу і розмір страхового відшкодування, яке повинен отримати громадянин за наслідки травми

ТЕСТИ

1. Регулярний дохід, що виплачується застрахованій особі до кінця її життя з фонду, нагромадженого за рахунок страхових внесків за видами довгострокового страхування життя, - це:

- а) довічна страхова рента;
- б) процентний поліс;
- в) страхова сума;
- г) викупна сума;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Одним із найпопулярніших і найрозповсюдженіших видів страхування життя є:

- а) колективне страхування;
- б) середньострокове страхування;
- в) змішане страхування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Після закінчення договору змішаного страхування життя страхувальник отримує:

- а) страхову суму;

- б) викупну суму;
- в) страхове відшкодування;
- г) інвестиційний дохід;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Скільки страхових компаній, що здійснюють страхування життя, діє на теперішній час на вітчизняному страховому ринку?

- а) до 20;
- б) 20 – 50;
- в) 50 – 100;
- г) понад 100;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Які медичні послуги не надаються за рахунок обов'язкового медичного страхування?

- а) проведення медичних оглядів на предмет визначення придатності до управління механічними транспортними засобами;
- б) послуги з медичної реабілітації та послуги щодо надання спеціалізованої та високоспеціалізованої амбулаторної медичної допомоги;
- в) не передбачено надання жодних послуг;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Страховик не відшкодовує вартість медичних послуг, наданих застрахованому медичною установою, якщо сталося:

- а) умисне заподіяння страхувальником тілесних пошкоджень самому собі;
- б) одержання медичних послуг, які не передбачені договором;
- в) виникли тимчасові фінансові проблеми у страховика;
- г) відповіді а і б правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Страхова сума за договором довічного страхування виплачується:

- а) при настанні смерті застрахованої особи;

- б) при тимчасовій утраті загальної працездатності в результаті нещасного випадку;
- в) при постійній утраті загальної працездатності в результаті нещасного випадку;
- г) при дожитті до вказаного в договорі віку;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Застрахованими особами при змішаному страхуванні життя не можуть бути громадяни:

- а) молодшими від 16 років і старшими за 70 років;
- б) молодшими від 18 років і старшими за 65 років;
- в) молодшими від 21 року і старшими за 60 років;
- г) немає обмежень;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Функція накопичення страхової суми характерна для таких видів страхування:

- а) страхування життя дітей;
- б) страхування дітей від нещасних випадків;
- в) змішаного страхування життя;
- г) правильні відповіді а і в;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Для яких цілей використовуються кошти фондів загальнообов'язкового соціального страхування?

- а) виплата соціальних допомог;
- б) надання соціальних послуг;
- в) утримання структурних підрозділів фондів, що включає фінансове, матеріальне, інформаційне забезпечення;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

11. При медичному страхуванні відшкодування здійснюється:

- а) шляхом оплати медичному закладу вартості медичного обслуговування застрахованої особи у межах страхової суми та переліку видів медичних послуг;

- б) по закінченні дії договору страхування;
- в) шляхом повернення коштів застрахованій особі з каси лікувально-профілактичного закладу по закінченню терміну лікування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Особисте страхування – це:

- а) галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є життя, здоров'я, працездатність людини;
- б) вид страхування, що здійснюється від нещасного випадку в дорозі і поширюється на пасажирів морського, річкового, повітряного, залізничного та автобусного транспорту;
- в) форма страхування, що ґрунтується на принципах обов'язковості як для страхувальника, так і для страховика;
- г) це система правових, економічних і організаційних заходів, покликаних компенсувати втрати від окремих видів соціальних ризиків;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Почергові виплати грошових сум в однакових розмірах через однакові проміжки часу - це:

- а) ануїтет;
- б) страховий платіж;
- в) асигнанс;
- г) жодної правильної відповіді.

14. Страхувальники у ЗДСС – це:

- а) відповідні фонди ЗДСС;
- б) роботодавці та інші особи, зобов'язані сплачувати єдиний внесок;
- в) держава в особі Пенсійного фонду;
- г) держава в особі Державної податкової адміністрації;
- д) жодної правильної відповіді.

15. У чому полягає головна суперечність змішаного договору страхування життя?

- а) у дожитті до певної дати;

- б) у закінченні строку дії;
- в) у смерті застрахованої особи;
- г) правильні варіанти а) і в);
- д) жодної правильної відповіді.

16. З якого віку людину можна застрахувати?

- а) від 3 років;
- б) від народження;
- в) від 7 років;
- г) від 16 років;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Основою для укладення договору страхування є письмова заява, яка підписується:

- а) страхувальником;
- б) посередником;
- в) отримувачем страхового відшкодування;
- г) застрахованим;
- д) правильні відповіді а і г;
- е) жодної правильної відповіді.

18. Перелік послуг, які надаються в потрібний момент через медичне, технічне або фінансове сприяння, - це:

- а) медична довідка;
- б) асистанс;
- в) ануїтет;
- г) медичний поліс;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Яка різниця між страхуванням від нещасних випадків і довгостроковим страхуванням життя?

- а) у разі страхування від нещасних випадків по закінченні терміну дії договору страхова сума не виплачується і сплачені внески по не повертаються, якщо страховий випадок не відбувся;

- б) у разі страхування від нещасних випадків по закінченні терміну страхування передбачається повернення сплачених внесків;
- в) у разі страхування від нещасних випадків при їх настанні загальна сума виплат страхового відшкодування не може перевищувати загальну страхову суму за договором страхування, а договір припиняє свою дію незалежно від виплаченої суми;
- г) правильні відповіді а) і в);
- д) жодної правильної відповіді.

20. Який вид загальнообов'язкового державного соціального страхування на сьогодні не визначений українським законодавством?

- а) страхування на випадок безробіття;
- б) медичне страхування;
- в) пенсійне страхування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

21. Основними джерелами коштів фондів загальнообов'язкового страхування є:

- а) асигнування державного бюджету та суми фінансових санкцій;
- б) страхові внески страхувальників та резерви коштів фондів;
- в) прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

22. Протягом якого терміну страхувальник повинен повідомити страховика про настання страхового випадку?

- а) не пізніше 1 року;
- б) не пізніше 10 днів;
- в) не пізніше 1 місяця;
- г) на наступний день після настання страхового випадку;
- д) жодної правильної відповіді.

23. Вид страхування, в якому страхується ризик дожиття до закінчення терміну страхування, до якого можуть бути приєднані й інші ризики, пов'язані з життям, здоров'ям і працездатністю страхувальника, відносять до:

- а) змішаного страхування життя;
- б) пенсійного страхування;
- в) індивідуального страхування;
- г) колективного страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

24. Страхове відшкодування при медичному страхуванні, як правило, отримує:

- а) застрахована особа;
- б) страхувальник;
- в) медична установа, що надала медичні послуги;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

25. Страхуванню на випадок безробіття підлягають особи, які:

- а) працюють на умовах трудового договору (контракту);
- б) проходять альтернативну (невійськову) службу;
- в) працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень та на інших підставах, передбачених законодавством про працю;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 10. МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ

1. Загальні принципи та види майнового страхування.
2. Особливості страхування в сільському господарстві.
3. Страхування наземного транспорту.
4. Страхування домашнього майна громадян.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
5. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
7. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
8. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
9. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с

Головні терміни та поняття: майнове страхування, страхування майна громадян, страхування майна юридичних осіб, система пропорційної відповідальності, страхова оцінка, застраховане майно, система страхового забезпечення, страховий акт, аварійний сертифікат, відшкодування збитків, система

першого ризику, страхування вантажів, ІНКОТЕРМС, страхування тварин, страхування каско, страхування карго.

Теми ІНДЗ

1. Проблеми розвитку майнового страхування в Україні.
2. Формування страхового інтересу суб'єктів підприємництва за умов ринкової економіки.
3. Досвід зарубіжних країн у страхуванні майна юридичних осіб.
4. Стан і розвиток страхування майна сільськогосподарських підприємств в Україні.
5. Страхування права власності на об'єкти нерухомості.
6. Страхування морських перевезень.
7. Страхування ризиків авіакомпаній.
8. Страхування валютних ризиків.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Назвіть основні види майнового страхування.
2. Що є об'єктом страхування для договору майнового страхування?
3. У чому полягає суть страхування від вогневих ризиків?
4. Дайте визначення поняттю комплексного, або комбінованого страхування.
5. Які збитки не відшкодовуються страховиками при здійсненні страхування від вогню та стихійного лиха?
6. Дайте визначення «поняттю протиправні дії третіх осіб».

Алгоритм розв'язування задач

I. При розв'язуванні задач цієї теми потрібно дотримуватися таких рекомендацій:

1. Проаналізувати, на яких умовах застраховано об'єкт (у повному обсязі, чи частково), за якою системою страхового забезпечення (пропорційною, першого ризику, дійсна вартість).

2. Розрахувати розмір страхової премії (СП):

- загальної $СП_3 = CC * TC$,
- остаточної (за мінусом знижки)

$$СП_{ост} = СП_3 * (100 - Зн).$$

3. Визначити розмір збитків (Зб), франшизи (Ф).

4. Залежно від системи страхового забезпечення розрахувати розмір страхового відшкодування (СВ):

а) у випадку повного страхування $СВ=Зб$;

б) при системі пропорційного забезпечення $СВ = Зб * \frac{СС}{ВО}$;

в) при системі першого ризику $СВ=Зб$, якщо сума збитку в межах страхової суми та $СВ=СС$, якщо сума збитків більша за страхову суму;

г) при системі граничного забезпечення СВ буде обмежене розмірами франшизи та ліміту відповідальності страховика, зазначеного у договорі.

Задача 1

Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо господарюючий суб'єкт застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,3 % від страхової суми. Договором передбачена умовна франшиза в розмірі 2 %, при якій надається знижка тарифу 6 %. Фактичний збиток страховальника 6,8 тис. грн. і 9 тис. грн.

Задача 2

Розрахувати розмір збитків і страхового відшкодування в результаті загибелі тварин, якщо загальна страхова сума – 50000 тис. грн. Кількість застрахованих тварин – 12 шт. Кількість тварин, придбаних після договору, – 3 шт., а кількість загиблих тварин – 2 шт.

Задача 3

Розрахувати суму збитків у результаті стихійного лиха, якщо вартість нового предмета – 50000 грн. Знос – 10 %. Вартість неушкоджених предметів – 15000 грн.

Задача 4

Підприємство застрахувало свої основні засоби на 70%, а інші товарно-матеріальні цінності на 85%, Вартість усього майна – 8 млн. грн., з них основні засоби - 6 млн. Тарифна ставка для

основних засобів – 1,8%, товарно-матеріальних цінностей – 1%. Знайти страхову суму та загальну суму страхових платежів.

Задача 5

Вартість першого об'єкта страхування - 4 млн. грн., а другого – 6 млн. грн. Безумовна франшиза дорівнює 2% для першого страхового об'єкта. До другого об'єкта, згідно з договором, використовується умовна франшиза - 5 %.

Визначити розмір страхового відшкодування для кожного з об'єктів, при збитках – 1) 60 тис, 2) 360 тис, 3) 3 млн.

Задача 6

За договором страхування страхова компанія бере на свою відповідальність майно на суму 400 тис. грн. Страховим випадком зазначено крадіжку зі зломом. У результаті страхового випадку завдано збиток у розмірі 40% страхової суми. За договором розмір франшизи - 4%, а страховий тариф – 0,5%.

Визначити розмір страхових платежів власника майна та суму страхового відшкодування, яке буде виплачене за фактом нанесення збитків

Задача 7

Розрахувати розмір страхової суми, страхового платежу та розміру страхового відшкодування за заподіяну шкоду майну господарюючого суб'єкта за системою пропорційної відповідальності згідно з даними таблиці.

Таблиця.

№ з/п	Назва показника	Варіанти		
		I	II	III
1.	Обсяг відповідальності	90	85	70
2.	Фактична вартість майна,	1200,0	5800,0	7500,0
3.	Тарифна ставка, %	1,25	2,0	1,75
4.	Знижка до тарифу, %	-	10,0	15,0
5.	Розмір фактичних збитків,	800,0	1000,0	2350,0

Задача 8

Підприємство застрахувало свої матеріальні активи на суму 180 тис. грн., що становить 80 % від їх вартості. У період дії договору власник придбав майновий об'єкт вартістю 55 тис. грн.. і привів у відповідність страхову суму до повної страхової оцінки шляхом оформлення адендуму. Страховий тариф становить 1 % від страхової суми. Визначити початкову страхову премію та премію, яку повинно буде доплатити підприємство за додатковим договором, якщо від моменту укладання адендуму до моменту припинення страхового захисту залишилось 7 місяців.

Задача 9

Страхова компанія уклала договір з приватним підприємцем Петровим І.П. на страхування легкового автомобіля від угону та крадіжки запасних частин терміном на 1 рік. Визначити розмір страхового платежу та страхового відшкодування згідно з даними таблиці.

Таблиця.

Назва показника	Варіанти		
	I	II	III
1	2	3	4
Вартість нового автомобіля, тис. грн.	380,0	290,0	200,0
Термін служби, років	1	3	0
Страхова оцінка автомобіля, тис. грн.	350,0	210,0	?
Система страхового забезпечення	Дійсна вартість	Пропорційна відповідальність	Перший ризик
Страхова сума, тис. грн.	?	150,0	180,0
Безумовна франшиза, %	5	-	-
Розмір збитків в результаті страхового випадку, тис. грн.	40,0	25,0	200,0
Тарифна ставка, %	4,0	5,5	3,5

Задача 10

Підприємство застрахувало своє майно терміном на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 150 тис. грн. Ставка страхового тарифу – 0,3% страхової суми. За договором страхування передбачена умовна франшиза у розмірі 2000 грн., при якій передбачена знижка до тарифу у розмір 4%. Фактичний збиток склав 8,5 тис. грн. Розрахувати розмір страхового платежу та страхового відшкодування.

Задача 11

Виробниче підприємство застрахувало своє майно на випадок пожежі терміном на один рік на суму 360 тис. грн. Ставка страхового тарифу - 0,3% страхової суми. Згідно з договором страхування, передбачена умовна франшиза 2%. Фактичний збиток склав 140 тис. грн. Визначити розмір страхових платежів і страхового відшкодування.

ТЕСТИ

1. Не підлягають страхуванню, згідно правилами добровільного страхування:

- а) основні й оборотні засоби;
- б) колекції;
- в) незавершене виробництво;
- г) майно, що зберігається на балконах, у гуртожитках;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Страхування авто-каско – це...

- а) фінансовий захист від збитку, який може бути причинний вантажу в процесі його транспортування;
- б) страхування транспортного засобу (ТЗ) від ризиків, які можуть виникнути у процесі експлуатації автомобіля;
- в) комбіноване страхування транспортних засобів разом із відповідним багажем, водієм і пасажирами;
- г) обов'язкове страхування відповідальності водія автомобіля;
- д) жодної правильної відповіді.

3. У яких із названих далі випадків страховик несе відповідальність за збитки, завдані домашньому майну:

- а) знищення або пошкодження майна гризунами, комахами;
- б) виходу підґрунтових вод, осідання ґрунту, аварії опалювальної системи;
- в) заволодіння третьою особою шляхом шахрайства;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Суму виплат при знешкодженні наземного транспортного засобу розраховують як:

- а) різницю між вартістю транспортного засобу та зносу;
- б) різницю між вартістю транспортного засобу та залишків;
- в) суму вартості транспортного засобу та вартості залишків;
- г) різницю між вартістю транспортного засобу, зносу та вартістю придатних залишків;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Франшиза при встановленні тарифних ставок при страхуванні наземного транспорту може коливатись:

- а) до 5% страхової суми;
- б) до 1% страхової суми;
- в) до 3% страхової суми;
- г) до 7% страхової суми;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Страхова сума при страхуванні тварин становить:

- а) до 30 % балансової вартості тварин;
- б) до 50 % балансової вартості тварин;
- в) до 70% балансової вартості тварин;
- г) до 80% балансової вартості тварин;
- д) жодної правильної відповіді.

10. При оцінюванні будівель страховики України за основу, як правило, беруть:

- а) договірну вартість будівель;
- б) ринкову вартість будівель, що склалася в даному регіоні;

- в) первісну вартість будівель;
- г) дійсну вартість будівель;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Не приймається на страхування майно підприємств таких категорій:

- а) готівка та цінні папери;
- б) майно, що знаходиться у застрахованому приміщенні, але не належить страховальникові;
- в) технічні носії інформації;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

12. У разі настання страхового випадку страховальник повинен:

- а) скласти перелік знищеного майна та зберегти пошкоджені речі до прибуття на місце представника страхової компанії;
- б) протягом 3 днів повідомити страховику про страховий випадок;
- в) вжити заходи для запобігання та зменшення збитків;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Яке майно підлягає страхуванню за додатковою угодою?

- а) майно, призначене для проведення дослідних та експериментальних робіт;
- б) об'єкти незавершеного будівництва;
- в) майно, яке не застраховане в наймодавця;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Що є об'єктом при страхуванні наземного транспорту?

- а) транспортний засіб з його обладнанням і причіпами до нього;
- б) транспортний засіб з його обладнанням і причіпами до нього та цивільна відповідальність власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам внаслідок ДТП;
- в) транспортний засіб з його обладнанням і причіпами до нього та цивільна відповідальність власників транспортних засобів за

шкоду, заподіяну третім особам внаслідок ДТП, а також інші випадки, що можуть бути спричинені страховим випадком;

г) транспортний засіб без причепів;

д) жодної правильної відповіді.

15. Для визначення збитків від утрат сільськогосподарських насаджень, культур потрібно:

а) від обсягу врожаю фактичного року відняти обсяг урожаю попереднього року;

б) від обсягу врожаю фактичного року відняти середній урожай за останні 10 років;

в) від обсягу врожаю фактичного року відняти середній урожай за останні 5 років;

г) від обсягу врожаю фактичного року відняти врожай за базовий рік;

д) жодної правильної відповіді.

16. На який термін, зазвичай, укладається договір майнового страхування?

а) на термін експлуатації чи оренди майна;

б) на 5 років;

в) на термін амортизаційної служби майна;

г) на 1 рік;

д) жодної правильної відповіді.

17. Страхування будівель здійснюється за системою:

а) першого ризику;

б) пропорційної відповідальності;

в) граничної відповідальності

г) обирається за бажанням страхувальника;

д) жодної правильної відповіді.

18. Мінімальна страхова сума при страхуванні залізничного транспорту:

а) не може бути меншою за 30% вартості одиниці транспорту;

б) не може бути меншою за 50% вартості одиниці транспорту;

в) може мати любі розміри;

г) не може бути меншою за 40% вартості одиниці транспорту;

д) жодної правильної відповіді.

19. Страхування транспортних засобів, при якому відшкодовуються збитки в результаті ризиків, що пов'язані безпосередньо з авто, називається:

- а) автоцивілка;
- б) авто-каско;
- в) карго-страхування;
- г) авто-страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Витрати, пов'язані з демонтажем, перевезенням та відновленням застрахованих капітальних споруд, у зв'язку зі стихійним лихом:

- а) включаються у суму страхового відшкодування;
- б) не включаються у суму страхового відшкодування;
- в) частково включаються у суму страхового відшкодування;
- г) включаються пропорційно до страхового внеску;
- д) жодної правильної відповіді.

21. Страхування сільськогосподарських культур здійснюється від:

- а) обвалів;
- б) пошкодження комахами;
- в) втрати врожаю у закритому ґрунті;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

22. Майнове страхування – це

- а) галузь страхування, в якій об'єктом страхування виступає відповідальність перед третіми юридичними або фізичними особами, котрі можуть зазнати збитків внаслідок будь-якої дії чи внаслідок бездіяльності страхувальника;
- б) галузь страхування, де об'єктом страхового захисту виступає майно та майнові інтереси, пов'язані з володінням, користуванням та правами володіння, а також ризики в діяльності страхувальника, що впливають на його фінансовий і майновий стан;
- в) вид страхування, в якому страхується ризик втрати працездатності;

- г) вид страхування, в якому страхується відповідальність власників майна;
- д) жодної правильної відповіді.

23. Страхова сума розраховується згідно з вартістю цінних паперів, вкладів, укладених договорів, устанавлюється за взаємною домовленістю сторін і становить для комерційних договорів:

- а) не вище розміру вкладу (залишку коштів на рахунку страхувальника) та доходу по ньому за період, на який здійснюється страхування;
- б) не вище грошової оцінки зобов'язань за комерційними угодами;
- в) в межах суми лізингових платежів, що підлягають сплаті на користь страхувальника за період здійснення страхування;
- г) по цінних паперах з виплатою гарантованого доходу – суми ринкової вартості та гарантованого доходу за період, на який здійснюється страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

24. При настанні страхового випадку страхувальник має:

- а) заявити про страховий випадок до компетентних органів та вжити заходів із запобігання та зменшення збитків;
- б) скласти страховий акт;
- в) одразу після страхового випадку почати відновлювальні роботи;
- г) обчислити суму збитку;
- д) жодної правильної відповіді.

25. Мінімальна страхова сума при страхуванні автомобілів не може бути менша, ніж вартості одиниці транспорту.

- а) 40%;
- б) 50%;
- в) 60%;
- г) 20%;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 11. СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ

1. Страхування підприємницьких ризиків.
2. Страхування фінансових ризиків.
3. Страхування ризиків на ринку праці.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
5. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
7. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
8. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с

Головні терміни та поняття: ризик, складність ризику, складність збитку, частота збитку актуарні розрахунки, страховий тариф, нетто-ставка, навантаження, страхова премія, страхова сума, ризикова надбавка, структура страхового тарифу, витрати на ведення справи, частота страхової події, коефіцієнт кумуляції ризику.

Теми ІНДЗ

1. Характерні риси й особливості делькредерного страхування.
2. Кредит довіри як окрема форма страхування кредитних ризиків.
3. Особливості іпотечного страхування банків.
4. Страхування фінансових гарантій.
5. Інтеграція банківської та страхової діяльності в умовах сьогодення та в перспективі.
6. Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Розкрийте економічну природу кредиту.
2. Що є джерелом кредитного ризику?
3. Розкрийте ключову відмітність між делькредерним і гарантійним страхуванням.
4. Розкрийте технологію страхування фінансових кредитів?
5. Які особливості страхового захисту властиві страхуванню товарних та споживчих кредитів?
6. Які особливості має страхування кредитів, виданих під заставу?
7. Які особливості має страхування від утрат прибутку?

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми треба дотримуватися таких рекомендацій:

1. Визначити вартість кредиту разом з відсотками:

$$FV = PV \cdot (1+r)^n, \text{ де}$$

PV – теперішня вартість суми грошового потоку;

FV – майбутня вартість суми грошового потоку;

r – відсоткова ставка;

n – кількість років.

2. Розрахувати розмір страхової премії (СП):

- загальної $СП_3 = CC * TC$
- остаточної (за мінусом знижки)

$$СП_{\text{ост}} = СП_3 * (100 - 3н)$$

3. Визначити розмір збитків (ЗБ), франшизи (Ф).

4. Визначити страхову суму, виходячи з меж відповідальності страховика

Задача 1

Розрахувати суму збитків при страхуванні ризику непогашення кредиту: сума кредиту – 50000 грн., строк кредиту – 6 місяців, відповідальність страховика – 90%, сплата за кредит – 60% річних.

Задача 2

Страховик уклав із банком договір добровільного страхування ризику непогашення кредиту. Позичальник вчасно не погасив заборгованість за кредитом. Визначити суму страхових платежів і розмір страхового відшкодування, якщо відомі такі дані: сума кредиту – 300 тис. грн., строк користування – 8 місяців, відсотки за кредит – 20% річних, встановлена тарифна ставка – 3%. Враховуючи стійкий фінансовий стан позичальника, було прийнято рішення страховиком про застосування понижуючого коефіцієнта 0,7. Межа відповідальності страховика становить 67%.

Задача 3

Позичальник по закінченні терміну страхування не повернув банку борг і проценти за наданий кредит. Сума кредиту дорівнює 17 млн. грн. Строк користування кредитом – 3 місяці. Плата за кредит – 60% річних. Відповідальність страховика становить 80%. Визначити збитки страхувальника та суму страхового відшкодування за договором страхування.

Задача 4

Розрахувати суму страхового відшкодування, виходячи з таких даних укладеного договору страхування: позичальником не повернуто банківський кредит на суму 8,7 млн. грн. та 2,1 млн. грн. відсотків по ньому. Відповідальність страховика становить 70%.

Задача 5

Визначити суму страхових платежів із добровільного страхування ризику непогашення кредиту при укладанні договору страхування, якщо сума кредиту становить 317 тис., грн. Проценти за кредит – 27 % річних. Термін використання кредиту – 1 рік. Межа відповідальності страховика – 50%. Тарифна ставка – 7,8%.

Задача 6

Позичальник взяв кредит на суму 15 млн. грн. терміном на 1 рік. Відсотки за кредит – 25% річних. Термін користування кредитом у період договору – 9 місяців. Межа відповідальності страховика становить 72%. Річна тарифна ставка – 2,2 %.

Визначити суму страхових платежів по добровільному страхуванню ризику непогашення кредиту.

Задача 7

Власник будинку, розміщеного в сільській місцевості, застрахував його від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ на страхову суму 89 тис. грн. Страховий тариф становить 0,4%, франшиза – 19%. Злива пошкодила будинок і завдала збитки на суму 9 тис. грн.

Визначити:

- 1) величину страхового платежу;
- 2) розмір страхового відшкодування з урахуванням умовної і безумовної франшизи.

Задача 8

Громадянин уклав договір страхування зі страховиком на страхування домашнього майна від вогневих ризиків, до складу якого входить телевізор вартістю 20000 грн. та комп'ютер вартістю 10000 грн. На день підписання договору сума зносу телевізора становила 30%, а комп'ютера – 10%. Договір страхування було укладено на 80% вартості майна й встановлено безумовну франшизу 6% від обсягу збитків страхувальника. Унаслідок страхового випадку телевізор було повністю знищено, а комп'ютер пошкоджено так, що вартість ремонту за довідкою

склала 1950 грн.

Визначити:

- 1) величину страхової премії, якщо страховий тариф становить 1,8%;
- 2) обсяг страхового відшкодування.

Задача 9

У результаті дорожньо-транспортної пригоди згорів легковий автомобіль, що був застрахований за договором автокаско. Ціна придбання автомобіля – 70 000 грн. Зношення на день укладання договору – 20%. Після аварії залишились деталі на суму 5 600 грн. На приведення до робочого стану вказаних деталей витратили 800 грн. Знецінення деталей 50%. Обчислити розмір збитку страхувальника та страхове відшкодування, якщо договором встановлено страхову суму 50 000 грн. та безумовну франшизу 6%.

Задача 10

Державне племінне господарство у 2019 р. застрахувало згідно з вимогами законодавства сім племінних коней. Страхова вартість кожної тварини 20000 грн. Порядок установаження страхової суми, величина страхового тарифу і франшизи відповідають вимогам постанови № 590. Крім того, підприємство на момент укладання договору мало статус беззбиткового страхувальника. Протягом дії договору одна тварина загинула внаслідок удару електричним струмом, а одна - частково травмована. Вартість лікування склала 500 грн. Норматив виходу м'яса від живої ваги становить 50%, вага тварини 600 кг. М'ясо реалізовано на переробку за ціною 60 грн. за 1 кг. Визначити страхову суму, страховий платіж, страхове відшкодування за загиблу та за травмовану тварину.

ТЕСТИ

1. Страхування ризиків – це:

- а) здатність страховика реагувати на ризикові зміни зовнішнього та внутрішнього середовища шляхом ефективного управління

активами та пасивами страховика, їх кількісним та якісним складом і максимальним використанням знань працівників;

б) уособлена частина ВВП та НД для запобігання та відшкодування збитків від надзвичайних ситуацій, його розмір указує на розмір збитків, яких зазнає суспільство, що покриває страхування;

в) підгалузь страхування, при якій відбувається захист страхувальників від настання ризиків у їх діяльності, що впливають на їхній майновий та фінансовий стан;

г) усі відповіді правильні;

д) жодної правильної відповіді.

2. За якої форми страхування кредитних ризиків страхувальником є позичальник?

а) заставної;

б) делькредерної;

в) колективної;

г) відокремленої;

д) жодної правильної відповіді.

3. Страхування технічних ризиків охоплює:

а) комплекс страхових ризиків, що пов'язаних з будівельними, монтажними, експлуатаційними роботами та використанням складного технологічного обладнання, машин, техніки;

б) страхування втрат прибутку, пов'язаних із перервами у будівництві;

в) страхування втрат від проведення експериментальних робіт;

г) страхування витрат на усунення дефектів у збудованому об'єкті;

д) жодної правильної відповіді.

4. Страхування будівельно-монтажних ризиків охоплює відповідальність:

а) за встановлене устаткування;

б) за проведення іспитів об'єкта;

в) за монтаж будівельних конструкцій;

г) усі відповіді правильні;

д) жодної правильної відповіді.

5. Чи враховується ризик зберігання матеріалу на монтажному майданчику під час монтажу при страхуванні EAR?

- а) ні;
- б) так;
- в) так (якщо вартість матеріалів не перевищує 10,0 % від загального кошторису монтажних робіт);
- г) так (якщо вартість матеріалів не перевищує 5,0 % від загального кошторису монтажних робіт і їх зберігання на майданчику забезпечене охороною);
- д) так (якщо термін монтажних робіт перевищує термін, затверджений планом).

6. У чому проявляється ризик для роботодавців на ринку праці:

- а) недоотриманні максимального рівня прибутку;
- б) утраті конкурентоздатності;
- в) утраті висококваліфікованого спеціаліста і прийом некваліфікованого;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

7. При страхуванні будівельно-монтажних ризиків майно вважається застрахованим:

- а) з моменту початку будівництва до здачі об'єкта в експлуатацію;
- б) з моменту вивантаження майна на будівельному майданчику до початку будівництва;
- в) з моменту вивантаження майна на будівельному майданчику до здачі об'єкта в експлуатацію;
- г) жодної правильної відповіді.

8. При наданні кредитів предмет застави страхується згідно з:

- а) договором особистого страхування;
- б) договором відповідальності;
- в) договором банківського страхування;
- г) договором майнового страхування;
- д) жодної правильної відповіді.

9. При страхуванні фінансових ризиків розмір страхового платежу становить:

- а) від 5% до 7% від вартості контракту;
- б) від 7% до 10% від вартості контракту;
- в) від 10 до 20 % від вартості контракту;
- г) від 20% і вище, в залежності від вартості контракту;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Страхова сума на кожного застрахованого при страхуванні депозитів:

- а) більша від суми вкладу даного застрахованого;
- б) дорівнює сумі вкладу даного застрахованого на момент настання страхового випадку;
- в) менша від суми вкладу даного застрахованого;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Страхова сума при страхуванні EAR дорівнює:

- а) вартості установок, що мають бути змонтовані;
- б) вартості установок і матеріалів, необхідних для монтажу;
- в) вартості установок, враховуючи витрати на перевезення, митний збір, інші збори та витрати з монтажу;
- г) вартості установок, враховуючи витрати на перевезення, митний збір та інші збори;
- д) витратам з монтажу.

12. Кредитний ризик – це:

- а) специфіка вкладання підприємцем грошових коштів у різноманітні проекти;
- б) імовірність фінансових збитків унаслідок зміни курсу валют, який може виникнути в період між укладанням контракту і фактичним проведенням розрахунків за ним;
- в) невиконання підприємством своїх зобов'язань перед інвестором у результаті використання для власного фінансування зовнішньої позики;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Хто в умовах делькредерної форми страхування кредитів відіграє роль страхувальника?

- а) позичальник;
- б) банк;
- в) гарант позичальника;
- г) посередник;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Об'єктами страхування від перерв у виробництві є:

- а) втрати прибутку від невиконання контрагентами підприємства умов комерційної угоди;
- б) втрати прибутку від пошкодження застрахованого майна;
- в) поточні витрати на підтримання життєдіяльності підприємства;
- г) збитки, через недовиконання плану випуску продукції;
- д) жодної правильної відповіді.

15. До ризиків підприємницької діяльності, які підлягають страхуванню, відносять:

- а) імовірність утрати майна в результаті пожежі та інших стихійних лих;
- б) імовірність збитків у результаті псування продукції під час транспортування та помилок працівників фірми;
- в) імовірність збитків у результаті припинення ділової активності фірми та невиконання обов'язків субпідрядників;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Коли при страхуванні CAR починається, як правило, страховий захист?

- а) з моменту затвердження плану будівництва;
- б) у момент початку будівельних робіт або після вивантаження застрахованих предметів на будівельному майданчику;
- в) після затвердження кошторису будівництва;
- г) після завершення будівельних робіт і здачі об'єкта в експлуатацію;
- д) після затвердження плану будівництва, кошторису будівництва та генерального підрядника.

17. Чи забезпечується страховий захист від майнових збитків власника електронних пристроїв як експлуатаційника цих пристроїв?

- а) ні;
- б) так;
- в) так (лише, якщо виробник не несе відповідальності за своїми гарантійними зобов'язаннями);
- г) так (якщо виробник, який має нести відповідальність за своїми гарантійними зобов'язаннями, визнаний банкрутом);
- д) так (якщо термін експлуатації пристроїв на момент укладання договору страхування не перевищує 3 роки).

18. Які з названих форм страхування кредитів належать до делькредерного типу?

- а) страхування банківських кредитів;
- б) страхування товарних кредитів;
- в) страхування споживчих кредитів;
- г) страхування кредитів, виданих під заставу;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Формами страхування кредитних ризиків є:

- а) компенсаційна, сервісна;
- б) відокремлена, змішана;
- в) індивідуальна, колективна;
- г) делькредерна, гарантійна;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Ризик роботодавця на ринку праці полягає у:

- а) некваліфікованості працівника;
- б) повній ліквідації підприємства;
- в) втраті робочого місця працівника підприємства;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 12. СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

1. Загальні принципи страхування відповідальності
2. Страхування депозитів
3. Страхування цивільної відповідальності власників ТЗ.
4. Страхування професійної відповідальності.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
5. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>
7. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
8. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
9. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с.

Головні терміни та поняття: страхування відповідальності, ліміт відповідальності страхової компанії, Моторне (транспортне) страхове бюро України, внутрішній договір страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, міжнародний договір

страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, «Зелена картка», забезпечений транспортний засіб, бонус-малус, адміністративна відповідальність, матеріальна відповідальність, цивільна (цивільно-правова відповідальність), страхування професійної відповідальності, страхування відповідальності роботодавця, Авіаційне страхове бюро України, страхування відповідальності експлуатанта повітряного судна за шкоду заподіяну третім особам, страхування відповідальності авіаперевізника за шкоду, заподіяну пасажиром, багажу, пошти та вантажу, страхування відповідальності товаровиробника за якість продукції.

Теми ІНДЗ

1. Необхідність дії міжнародної системи «Зелена картка».
2. Особливості страхування відповідальності судновласників.
3. Страхування цивільної відповідальності авіаперевізників.
4. Іноземний досвід страхування професійної відповідальності.
5. Страхування відповідальності за завдання шкоди навколишньому середовищу.
6. Практика страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні та за кордоном.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому полягає особливість страхування відповідальності, на відміну від особистого та майнового страхування?
2. Які види страхування належать до страхування відповідальності?
3. Опишіть особливості страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
4. У чому полягає страхування відповідальності перевізника?
5. Наведіть приклади страхування професійної відповідальності.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми треба дотримуватися таких рекомендацій:

1. Визначення страхових платежів відповідно до договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів із застосуванням

коригуючих коефіцієнтів (тип транспортного засобу, стаж водія, територія переважного використання транспортного засобу, сфера його застосування та ін.) (Додаток А).

2. Страхові виплати за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності обмежуються страховими сумами, які діяли на дату укладення договору та зазначені в договорі страхування.

Розмір страхового відшкодування залежить від розмірів збитку, заподіяних майну, від ліміту відповідальності страховика та кількості постраждалих при настанні страхового випадку.

3. У випадку нанесення шкоди життю і здоров'ю потерпілих за договорами страховики виплачують суми страхового відшкодування:

- у разі загибелі або смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку на транспорті сім'ї загиблого або його спадкоємцю у розмірі 100 відсотків страхової суми;
- у разі одержання застрахованим травми внаслідок нещасного випадку на транспорті при встановленні йому інвалідності: I групи – 90 % страхової суми; II групи – 75% страхової суми; III групи – 50 % страхової суми;
- у разі тимчасової втрати застрахованим працездатності за кожну добу – 0,2% страхової суми, але не більше 50% страхової суми.

Задача 1

Підприємство «Паритет» вирішило добровільно застрахувати цивільну відповідальність водіїв транспортних засобів. Тарифні ставки залежно від стажу водіїв такі: до 1 року – 5,9 % ; від 1 до 5 років – 4,2 %; від 5 до 10 років – 2,3 %. Страхова сума на кожного водія – 20.000 грн. Визначити страховий внесок на рік, враховуючи, що на підприємстві працює: 2 особи зі стажем роботи до 1 року; 3 особи зі стажем роботи від 1 до 5 років; 5 осіб зі стажем роботи від 5 до 10 років.

Задача 2

Власник автомобіля «Опель» визнаний винуватим у скоєнні ДТП, унаслідок якого травмовано одного пішохода, двох

пасажирів зустрічної машини і пошкоджено саму машину. Пішохід отримав травму, внаслідок котрої йому встановлено 2-гу групу інвалідності, один із пасажирів зустрічної машини загинув, а другий лікував наслідки травми 162 дні. Вартість ремонту пошкодженої автомашини становила 28300 грн. Визначити розміри страхового відшкодування, котрі потерпілі можуть отримати на підставі обов'язкового страхування цивільної відповідальності автовласника, винного у ДТП.

Задача 3

Авіаперевізник здійснює рейс Київ – Одеса на літаку ТУ – 154. У літаку 168 посадочних місць. Згідно з установленими вимогами, авіаперевізник має поліс обов'язкового страхування відповідальності за шкоду, заподіяну пасажиром, багажу, пошти і вантажу. Визначити ліміт відповідальності на кожне пасажирське крісло і страховий платіж. Назвати перелік документів, що мають бути подані страховику при настанні авіаційної події, внаслідок якої страховальник нестиме відповідальність перед пасажиром.

Задача 4

Громадянин укладає зі страховиком договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів як власник автомобіля ВАЗ 2108 з об'ємом Модуль 2 – 121 – двигуна 1800 см³. Територія переважного використання автомобіля – місто з населенням 600 тис. чоловік. Стаж водія – 5 років. Договір укладається за умови, що транспортним засобом будуть користуватися й інші особи на законних підставах. Визначити страховий платіж (скористайтесь коригуючими коефіцієнтами зазначеними в Додатку А).

Задача 5

На момент укладання договору страхування транспортного засобу від збитку при ДТП знос об'єкту страхування складав 20%, а первісна вартість цього засобу 350 тис. грн., на момент настання страхового випадку знос складав 25%, а збитки склали 10%. Розрахувати суму страхового відшкодування, якщо безумовна франшиза становить 2%.

Задача 6

Водій автобуса застрахований згідно з Положенням про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Страхова сума встановлена згідно з Положенням, а страховий тариф становить 0,9 відсотка.

У жовтні 2020 року трапилася ДТП, внаслідок котрої водій отримав травму і втратив працездатність на 89 днів.

Визначити:

- 1) страховий платіж за страхування водія;
- 2) розмір страхової виплати, котру водій отримає за період лікування травми;
- 3) розмір страхової виплати, котру водій отримав би у випадку встановлення інвалідності першої, другої і третьої групи;
- 4) розмір страхової виплати, котру родина водія отримала б у випадку його смерті внаслідок ДТП.

Задача 7

А) Договором добровільного страхування цивільної відповідальності автовласника встановлено ліміт на один страховий випадок у розмірі 7 000 грн. У результаті страхового випадку завдана шкода 3 особам: першій – на суму 3 500 грн., другій – на суму 2 000 грн., третій – на суму 6 000 грн. Визначити розмір виплат кожній постраждалій особі.

Б) У договорі добровільного страхування цивільної відповідальності автовласника визначено ліміт відповідальності страховика на один страховий випадок 5 000 грн., а ліміт відповідальності за вимогами кожного з потерпілих – 2 500 грн. У результаті страхового випадку завдано тілесні ушкодження трьом особам: першій – на суму 2 600 грн., другій – на суму 500 грн., третій – на суму 1 000 грн. Визначити розмір виплат кожній постраждалій особі.

В) Умовами договору добровільного страхування цивільної відповідальності встановлено ліміт відповідальності на один страховий випадок 5 000 грн. та ліміт відповідальності на весь строк дії договору – 10 000 грн. У період дії договору сталося три страхові випадки: збиток за першим склад 6 000 грн., а сума страхової виплати склала 5 000 грн.; збиток за другим – 3 000 грн.,

який був сплачений у повному обсязі; збиток за третім – 5 000 грн. Визначити розмір страхової виплати за третім страховим випадком.

Задача 8

Визначити суму страхових платежів по добровільному страхуванню ризику непогашення кредиту при укладенні договору страхування, якщо сума кредиту становить 335 тис. грн. Проценти за кредит - 26% річних. Термін використання кредиту - 1 рік. Межа відповідальності страховика - 40%. Тарифна ставка - 7,2%.

Задача 9

Визначити суму страхових платежів по добровільному страхуванню ризику непогашення кредиту.

Дані для розрахунку. Перший позичальник взяв кредит на суму 15 млн. грн. терміном на 1 рік. Відсотки за кредит - 42% річних. Термін користування кредитом в період договору - 8 місяців. Межа відповідальності страховика становить 85%. Річна тарифна ставка - 2,1%.

Другий позичальник узяв кредит на суму 125 млн. грн. на 1,5 року, проценти за кредит - 48% річних. Термін користування кредитом у період договору - 10 місяців. Межа відповідальності страховика - 95%.

Задача 10

У договорі страхування професійної відповідальності лікаря передбачена страхова сум 100 тис. грн., умовна франшиза – 15 тис. грн. У результаті помилки, здійсненої при виконанні службових обов'язків, завдано шкоди клієнту розміром 50 тис. грн. Крім того, витрати постраждалої особи склали 15 тис. грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

ТЕСТИ

1. Система страхування відповідальності захищає інтереси:

а) страхувальника та третіх осіб, оскільки винна в заподіянні збитків особа може виявитись неспроможною відшкодувати спричинені нею збитки;

- б) страхувальника;
- в) страховика
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Який з видів відповідальності не підлягає страхуванню?

- а) відповідальність товаровиробника за якість продукції;
- б) відповідальність за договором;
- в) моральна відповідальність;
- г) професійна відповідальність;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Страховиками в страхуванні цивільної відповідальності власників транспортних засобів виступають:

- а) страхові компанії;
- б) перевізники;
- в) державні спеціальні фонди та юридичні особи;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Які види страхування відповідальності обов'язкові:

- а) страхування загальної цивільної відповідальності;
- б) страхування відповідальності авіаперевізника;
- в) страхування відповідальності виробника за якість продукції;
- г) страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Страхова сума при страхуванні професійної відповідальності залежить від:

- а) відношення річного доходу страхувальника і суми раніше поданих позовів;
- б) відношення доходу страховика за місяць і видатків страхувальника;
- в) добутку тарифної ставки і вартості майна застрахованого;
- г) добутку збитків і знижки страховика;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Через помилки в розрахунках міцності бетону, який використано при будівництві балконів, виникла небезпека настання нещасного випадку. Балкони необхідно перебудувати. Збитки можуть бути відшкодовані договором страхування:

- а) відповідальності за якість продукції підрядчика;
- б) відповідальності домовласника;
- в) відповідальності роботодавця архітектора;
- г) професійної відповідальності інженера-конструктора;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Страхуванню підлягають такі види відповідальності:

- а) цивільна відповідальність;
- б) матеріальна відповідальність;
- в) деякі види адміністративної відповідальності;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Договір страхування на основі "прояву збитків" покриває позови:

- а) подані в період дії договору;
- б) які виникли внаслідок шкоди, виявленої під час дії договору;
- в) які виникли внаслідок шкоди, спричиненої під час дії договору;
- г) усі відповіді правильні.

9. За шкоду, заподіяну здоров'ю третьої особи внаслідок ДТП, страховик здійснює виплату страхового відшкодування в межах страхової суми у разі:

- а) загибелі під час ДТП або смерті внаслідок цієї пригоди спадкоємцю третьої особи — у розмірі страхової суми;
- б) установлення третій особі інвалідності I групи — в розмірі 100% страхової суми, II групи — 80%, III групи — 6 % цієї суми;
- в) тимчасової втрати третьою особою працездатності за кожну добу у розмірі 0,2 %, але не більш як 50% страхової суми;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

10. При ОСЦВВНТЗ страховик не відшкодовує збитки:

- а) у разі заподіяння шкоди життю та здоров'ю, а також за пошкоджений або знищений транспортний засіб власника, винного у скоєнні ДТП;
- б) за пошкоджене або знищене будь-яке майно, що містилося у транспортному засобі страхувальника, винного у скоєнні ДТП;
- в) за забруднення або пошкодження об'єктів навколишнього природного середовища та за наслідки пожежі, яка виникла за межами проїзної частини та на прилеглий до неї території;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Об'єктом при страхуванні відповідальності товаровиробника за якість продукції є:

- а) збиток заподіяний життю споживача продукції;
- б) збиток заподіяний майну споживача продукції;
- в) збиток заподіяний здоров'ю споживача продукції;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Об'єктом страхового захисту при страхуванні цивільної відповідальності власників транспортних засобів є:

- а) майнові інтереси громадян пов'язані з ризиком пошкодження транспортного засобу;
- б) захист майнових інтересів можливого винуватця шкоди;
- в) майнові інтереси страхувальника пов'язані з відповідальністю за шкоду нанесеним 3-м особам в результаті помилки або припущення виконання професійних обов'язків;
- г) відповідальність перед 3-ми особами, з числа учасників дорожнього руху за збиток який виник у результаті експлуатації ТЗ;
- д) жодної правильної відповіді.

13. У разі настання страхового випадку страхувальник (водій транспортного засобу, який спричинив ДТП), зобов'язаний:

- а) додержувати правил дорожнього руху, установлених чинним законодавством;
- б) вжити всіх заходів для запобігання збільшенню розміру шкоди;

- в) надати третім особам необхідну інформацію для ідентифікації страхувальника і страховика (страхової організації);
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Договір страхування на основі "заявлених позовів" покриває позови, які:

- а) були подані після ретроспективної дати і до закінчення продовженого періоду;
- б) виникли внаслідок шкоди, яка виявилася під час дії договору чи продовженого періоду;
- в) були подані під час дії договору чи продовженого періоду за умови, що шкода виявилася після ретроспективної дати і до закінчення договору;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Страхова сума на кожного застрахованого при страхуванні депозитів повинна дорівнювати:

- а) сумі заборгованості за кредитом на момент настання страхового випадку;
- б) сумі вкладу застрахованого на час настання страхового випадку;
- в) сумі страхової оцінки;
- г) сумі вартості пошкодженого майна;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Страхова сума та страхові платежі за обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності визначаються:

- а) окремим страховиком;
- б) Кабінетом міністрів;
- в) Верховною Радою;
- г) МТСБУ;
- д) правильні відповіді б) і г).

17. Договір страхування відповідальності «на основі прояву» укладається, якщо:

- а) період між можливим страхуванням і фактом шкоди незначний;

- б) період між можливим страхуванням і фактом шкоди є тривалим;
- в) період між можливим страхуванням і фактом шкоди відсутній;
- г) випадок не пов'язаний з можливим періодом страхування та фактом шкоди;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Система Бонус-Малус – передбачас:

- а) надання знижок до тарифної ставки при безаварійній експлуатації транспортного засобу і застосування надбавок залежно від кількості ДТП з вини страхувальника;
- б) присвоєння 1-го класу водієві при первинному укладанні договору страхування, а при подальшому страхуванні присвоїти нижчий клас із застосуванням понижуючих коефіцієнтів до тарифної ставки при без аварійної експлуатації транспорту;
- в) присвоєння 2-го класу водієві при первинному укладанні договору страхування, а при подальшому страхуванні присвоїти вищий клас;
- г) відповіді а) і б) правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

19. Особливостями видів страхування відповідальності є те, що:

- а) у договорі не передбачається страхова сума;
- б) у договорі не зазначається застрахований;
- в) страхуванню підлягає цивільна, матеріальна і деякі види адміністративної відповідальності;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Яка шкода не компенсується за полісом страхування відповідальності роботодавця?

- а) тілесні пошкодження, які нанесено робітнику фірми його співробітником при виконанні зварювальних робіт;
- б) травма, отримана під час доставляння замовлення клієнтові у результаті автомобільної аварії;
- в) перелом ноги робітника, який посковзнувся на сходах їдальні
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 13. ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ТА СПІВСТРАХУВАННЯ

1. Необхідність перестрахування, його суть і функції.
2. Методи перестрахування.
3. Види договорів перестрахування.
4. Співстрахування: суть і механізм дії.

Рекомендована література

1. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.
2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
5. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
7. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
8. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с

Головні терміни та поняття: перестрахування, співстрахування, цедент, факультативне перестрахування, ретроцесія, бордеро, непропорційне перестрахування, ексцедент за договором, квотне перестрахування, цесіонарій, пропорційне перестрахування, облігаторне перестрахування, тантьєма, цесія, власне утримання, комісійна винагорода, брокерська комісія, непропорційне перестрахування, перестраховальна комісія, активне перестрахування, пасивне перестрахування.

Теми ІНДЗ

1. Історія розвитку перестраховання.
2. Активне та пасивне перестраховання: суть, переваги, недоліки.
3. Співстраховання та механізм його дії.
4. Особливості перестраховання ризиків у нерезидентів.
5. Державне регулювання операцій з перестраховання в Україні.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Які тенденції розвитку вітчизняного ринку перестраховання?
2. Назвіть шляхи збільшення місткості страхового ринку України. Охарактеризуйте вплив перестраховання на цей процес.
3. У чому полягає відмінність між перестрахованням і співстрахованням?
4. Як страхове законодавство України регулює операції перестраховання?
5. Дайте характеристику основним принципам визначення ліміту власного утримання страховика.
6. На які види поділяють договори перестраховання залежно від форми передачі ризиків та оформлення правових взаємовідносин сторін? Дайте характеристику кожній з форм перестраховання.
7. У чому полягає специфіка пропорційного перестраховання? Які форми договорів пропорційного перестраховання Ви знаєте? Дайте характеристику кожній з них.

Алгоритм розв'язування задач

При розв'язуванні задач цієї теми треба дотримуватися таких рекомендацій:

1. Визначити форму та вид договору перестраховання:
 - пропорційна: квотні договори, договори ексцедента збитку;
 - непропорційна: договори ексцедента збитку і договори ексцедента збитковості.
2. Відповідно до договору страхування визначити частку участі цедента і цесіонарія (перестраховика) у покритті ризику.
3. При співстрахованні визначення страхового внеску та страхового відшкодування здійснюється відповідно до частки участі кожного страховика у договорі співстраховання об'єкта.

Задача 1

Існує договір ексцедента збитку 350 тис. грн. понад 100 тис. грн. Визначити частку участі цедента та перестраховика у покритті ризиків: а) 100 тис. грн.; б) 300 тис. грн.; в) 750 тис. грн.

Задача 2

Портфель цедента складається з трьох однорідних груп страхових ризиків, які мають оцінку відповідно: 220, 400, 680 тис. грн. Максимальний рівень власної участі в покритті ризиків – 300 тис. грн. Квота 25% страхового портфеля передана у перестраховання. Визначити частку участі цедента та перестраховика у покритті ризиків.

Задача 3

Об'єкт зі страховою оцінкою в 10 млн. грн. страхується на таку саму суму 5 страховими компаніями. Страховий тариф становить 1 % страхової суми. Страховики розподілили між собою страхову відповідальність так: перший – 20 %, другий – 10 %, третій – 30 %, четвертий – 25 %, і п'ятий – 15 %. У результаті страхового випадку об'єкту заподіяно збиток на суму 5 млн. грн.

Визначити: 1) розмір страхових платежів для кожного із страховиків; 2) суму страхового відшкодування, що буде виплачуватися кожним страховиком.

Задача 4

Перестраховальник перестраховує ризики за квотним договором (квота 80 %). Ліміт відповідальності перестраховика згідно з договором встановлено в 300 тис. ум. од. Визначити частку участі цедента та перестраховика у покритті таких ризиків: а) 100 тис. ум. од.; б) 400 тис. ум. од.

Задача 5

За договором квотного перестраховання перестраховик приймає на свою відповідальність 40% страхової суми за кожним договором страхування майна підприємств, але не більше 21 тис. грн. Цедент уклав договори страхування майна на 40; 50 та 60

тис. грн. Визначити власну участь цедента та перестраховика у покритті ризиків.

Задача 6

Портфель цедента складається з трьох однорідних груп страхових ризиків, які мають оцінку відповідно 300, 500, 700 тис. грн. Максимальний рівень власної участі в покритті ризиків 400 тис. грн. Квота 20% страхового портфеля – передана у перестраховання. Визначити часту участі цедента та перестраховика у покритті ризиків.

Задача 7

Розмір власного утримання страхової компанії дорівнює 15 тис. ум. од. (1 лінія), покриття перестраховика – 5 ліній. Визначити місткість ексцедентного договору.

Задача 8

Перестраховик за договором ексцеденту збитку відповідальність – 2 млн. понад 500 тис. Визначте участь страховика і перестраховика у збитках: 1) 500 тис. грн., 2) 900 тис. грн., 3) 2,5 млн. грн., 4) 3 млн. грн.

ТЕСТИ

1. Назвіть чинники, що спричиняють використання такого виду страхування як перестраховання:

- а) жорстка конкуренція на страховому ринку не дає можливості для вільного відбору сприятливих ризиків;
- б) страховій компанії загрожують також великі збитки від масових дрібних ризиків, сконцентрованих на невеликій території;
- в) перевищується середня частота збитків та можливість настання одного великого збитку;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Процес передачі ризиків між цедентом і перестраховиком називається:

- а) цесією;
- б) тантьемою;

- в) сліпом;
- г) бордеро;
- д) жодної правильної відповіді.

3. Прийняття ризиків для покриття і продажу страхових гарантій - це...

- а) пасивне перестрахування,
- б) активне перестрахування,
- в) комбіноване перестрахування,
- г) паралельне перестрахування;
- д) жодної правильної відповіді.

4. Цесіонер – це:

- а) громадяни або юридичні особи, зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, здійснюють за винагороду підприємницьку діяльність на страховому ринку від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник;
- б) громадяни або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності;
- в) страховик, що бере за відповідну плату частину ризику від іншого страховика;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Факультативний метод перестрахування полягає в:

- а) наданні свободи вибору і можливість оцінки ризиків, які передаються у перестрахування, цедентом цесіонарію;
- б) відповідальності перед страхувальником у повному обсязі, не залежно від умов передачі ризику перестрахування;
- в) зобов'язанні перестрахувальника передати встановлені ризики в перестрахування, а перестраховика прийняти ці ризики;

- г) наданні можливості перестраховальнику вибрати і передати у перестраховання певні ризики, а перестраховика зобов'язує прийняти ці ризики;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Ліміт власного утримання встановлюється:

- а) за кожним конкретним ризиком;
- б) за всім страховим портфелем;
- в) за визначеним видом страхових ризиків;
- г) вибірково за найбільш невикладними ризиками;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Згідно з даним методом перестраховання, компанія-цедент передає чи залишає в себе ризики або їх частину, а перестраховик зобов'язаний узяти обумовлені договором ризики – такий метод:

- а) факультативний;
- б) облігаторний (договірний);
- в) факультативно-облігаторний;
- г) пропорційний;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Перестраховання – це:

- а) страхування об'єкта за одним спільним договором та за згодою страхувальника кількома страховиками;
- б) вторинний перерозподіл ризиків, відповідно до якого страховик частину відповідальності за ними, передає на погоджених умовах іншим страховикам з метою забезпечення фінансової стабільності та рентабельності страхових операцій;
- в) страхування страхувальником у іншого страховика за згодою усіх сторін;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Облігаторний метод перестраховання полягає в:

- а) наданні свободи вибору і можливість оцінки ризиків які передаються у перестраховання цементом і цесіонарієм;

- б) відповідальності перед страхувальником у повному обсязі, не залежно від умов передачі ризику перестраховування;
- в) зобов'язанні перестраховальника передати встановлені ризики на перестраховування, а перестраховика прийняти ці ризики;
- г) наданні можливості перестраховальнику вибрати і передати у перестраховування певні ризики, а перестраховика зобов'язує прийняти ці ризики;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Цесіонарій – це:

- а) страхова компанія, яка передає ризик;
- б) страхова компанія, яка бере ризик на свою відповідальність;
- в) страховий посередник;
- г) страхувальник;
- д) жодної правильної відповіді.

11. Який договір передбачає, що перестраховальник зобов'язується передавати перестраховикові частку в усіх ризиках певного виду, а перестраховик зобов'язується приймати її?

- а) квотний договір перестраховування;
- б) договір ексцедента суми;
- в) квотно-ексцедентний договір;
- г) пропорційний договір;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Ретроцесія – це:

- а) процес, коли громадяни або юридичні особи діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності;
- б) процес, коли страховик бере за плату частину ризику за договором зі страхувальником;
- в) коли прийнятий перестраховиком від перестраховальника ризик може бути знову переданий у певній частині іншому перестраховику;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Даний метод перестрахування передбачає обов'язковість для страховика, а факультативність - для перестраховика:

- а) факультативний;
- б) облігаторний (договірний);
- в) факультативно-облігаторний;
- г) облігаторно-факультативний;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Співстрахування – це:

- а) страхування, при якому два та більше страховиків беруть участь визначеними частками у страхуванні одного й того самого ризику, видаючи спільні чи окремі поліси, кожний на страхову суму у своїй частці;
- б) вторинний перерозподіл ризиків, відповідно до якого страховик частину відповідальності за ними передає на погоджених умовах іншим страховикам з метою забезпечення фінансової стабільності та рентабельності страхових операцій;
- в) обмеження поширення активності страхових компаній за рамки основного бізнесу;
- г) страхування, при якому страхуються кілька страхувальників;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Договір ексцедентних сум належить до:

- а) пропорційних договорів,
- б) непропорційних договорів,
- в) квотних договорів,
- г) договорів збитковості;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Тантьєма виплачується:

- а) перестраховику за рахунок первинних страхових платежів;
- б) цеденту за рахунок прибутку, отриманого перестраховиком за прийнятими на перестрахування ризиками;
- в) цеденту за рахунок інвестиційного доходу перестраховика;
- г) перестраховику за рахунок інвестиційного доходу цедента;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Такий вид перестрахування використовується в тих випадках, коли застраховані ризики істотно відрізняються за страховими сумами:

- а) квотний договір перестрахування;
- б) договір ексцедента суми;
- в) квотно-ексцедентний договір;
- г) факультативний;
- д) жодної правильної відповіді.

18. Бордеро – це:

- а) перелік ризиків, які підпадають під дію облігаторного договору перестрахування;
- б) страховий документ, який містить такі дані: номер оригінального полісу; назву застрахованого об'єкта; період страхування; страхову суму; власне утримання перестраховувальника; частку перестраховика; перестраховувальну премію;
- в) усі відповіді правильні;
- г) жодної правильної відповіді.

19. Пасивне перестрахування – полягає у:

- а) прийнятті ризиків для покриття та продажу страхових гарантій.
- б) передачі власних ризиків і придбанні страхових гарантій.
- в) передачі ризиків і передачі страхових гарантій.
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

20. Стоп-лос – це:

- а) максимальний рівень збитковості, який перекидається страховиком;
- б) максимальний рівень збитковості, який страховик у стані покрити самостійно;
- в) максимальна частка ризику, передана в перестрахування;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

ТЕМА 14. СТРАХУВАННЯ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

1. Особливості страхування у США та Японії.
2. Страхові ринки Великобританії та Франції.
3. Страховий ринок України.

Рекомендована література

1. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
2. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
3. Плиса В.Й. Страхування: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2005. 391 с.
4. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Закон України від 4 жовтня 2001р. № 2745-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
6. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
7. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. для студ. екон. спец. Тернопіль : Джура, 2004. 280 с

Головні терміни та поняття: страхування, страховик, страхувальник, перестраховик, перестраховання, співстрахування, страховий пул, кептивні страхові компанії, сюрвейєр, синдикат, андерайтинг, страховий кодекс.

Теми ІНДЗ

1. Розвиток співпраці Моторного (транспортного) страхового бюро України з Міжнародною асоціацією автострахування «Зелена картка».

2. Корпорація «Ллойд» як найстаріша страхова організація у світі.
3. Зарубіжний досвід страхування відповідальності громадян і можливості його імплементації в Україні.
4. Зарубіжний досвід страхового захисту майна юридичних осіб.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Методи взаємодії страхового ринку України зі страховими ринками сусідніх країн.
2. Охарактеризуйте види страхування, які розпочалися у Великобританії та Франції.
3. Перспективи розвитку страхового ринку України з використанням зарубіжного досвіду.
4. Зарубіжний досвід організації перестраховування ризиків майнового походження.

ТЕСТИ

1. Найбільшим попитом на страховому ринку України користуються послуги з:

- а) добровільного страхування майна;
- б) добровільного страхування відповідальності;
- в) обов'язкового страхування відповідальності;
- г) страхування життя;
- д) жодної правильної відповіді.

2. Особливості ведення страхової справи у Франції:

- а) усі законодавчі акти, що стосуються страхування, згруповані у страховий кодекс;
- б) на страховому ринку немає вітчизняних брокерів;
- в) на ринку функціонує 4 типи страхових посередників;
- г) правильні відповіді а) і в);
- д) жодної правильної відповіді.

3. Страховий синдикат Lloyd's спочатку був:

- а) рестораном;
- б) театром;
- в) кав'ярнею;
- г) банком;
- д) жодної правильної відповіді.

4. На страховому ринку Японії домінують страхові компанії, що займаються:

- а) страхуванням життя;
- б) страхуванням відповідальності;
- в) державним страхуванням;
- г) ризиковим страхуванням;
- д) жодної правильної відповіді.

5. Найбільша страхова група Франції:

- а) AIG-Life;
- б) Nippon Life Insurance Co;
- в) State Farm Mutual Automobile Insurance Co;
- г) UAP;
- д) жодної правильної відповіді.

6. Виберіть країну, в якій спостерігається вищий рівень розвитку страхування:

- а) США ;
- б) Канада;
- в) Франція;
- г) Японія;
- д) жодної правильної відповіді.

7. Мінімальний розмір статутного капіталу страховиків, які здійснюють страхування життя, в Україні складає:

- а) 1 млн. євро;
- б) 1 млн. грн.;
- в) 10 млн. дол. США;
- г) 10 млн. євро;
- д) жодної правильної відповіді.

8. Нагляд за страховими компаніями у Великобританії здійснює:

- а) Комісія з питань контролю за страхуванням;
- б) Управління з фінансового регулювання та нагляду Великої Британії;
- в) Ллойд;
- г) Національна страхова рада;
- д) жодної правильної відповіді.

9. Найбільша в Європі страхова індустрія:

- а) Великобританії;
- б) Німеччини;
- в) Франції;
- г) Швейцарії;
- д) жодної правильної відповіді.

10. Найбільш поширені об'єкти страхування у США:

- а) фінансово-кредитні ризики;
- б) міжнародні інвестиції;
- в) особисте страхування;
- д) правильні відповіді а) і в);
- е) жодної правильної відповіді.

11. У Японії у ролі страхових посередників виступають:

- а) страхові агенти і поштові відділення;
- б) банки і державні установи;
- в) фінансові конгломерати;
- г) страхові та перестрахові брокери;
- д) жодної правильної відповіді.

12. Які страхові компанії домінують на страховому ринку Франції?

- а) страховики, що здійснюють ризикові види страхування;
- б) страховики, що здійснюють страхування життя;
- в) страховики, що здійснюють страхування відповідальності;
- г) страховики, що займаються перестрахованням;
- д) жодної правильної відповіді.

13. Чи мають право українські страховики здійснювати перестраховання за кордоном?

- а) мають;
- б) не мають;
- в) лише в окремих країнах;
- г) лише окремі страховики;
- д) жодної правильної відповіді.

14. Нагляд за страховими компаніями у Франції здійснює:

- а) Комісія з питань контролю за страхуванням;
- б) Національна страхова рада Франції;
- в) Кабінет міністрів Франції;
- г) Федерація французьких страхових товариств;
- д) жодної правильної відповіді.

15. Фінансування системи охорони здоров'я у Німеччині здійснюється переважно за рахунок:

- а) коштів громадян;
- б) податкових надходжень до бюджету;
- в) недержавних фондів обов'язкового медичного страхування;
- г) коштів іноземних страховиків;
- д) жодної правильної відповіді.

16. Яка назва найвідомішого і найбільшого страхового синдикату Англії:

- а) Nippon;
- б) International Group;
- в) Lloyd;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

17. Характерною особливістю страхової системи у США є:

- а) велика кількість страхових посередників;
- б) наявність двох типів страхових посередників;
- в) відсутність страхових посередників;
- г) жодної правильної відповіді.

18. Хто здійснює нагляд за страховими компаніям України?

- а) НБУ;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- г) Комітет з нагляду за страхуванням в Україні;
- д) жодної правильної відповіді.

19. За організаційною формою у США переважають такі страхові компанії:

- а) товариства взаємного страхування та акціонерні товариства;
- б) державні страховики;
- в) перестрахові страхові компанії;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодної правильної відповіді.

20. У якій організаційно-правовій формі страховик не може створюватись в Україні?

- а) товариства взаємного страхування;
- б) командитного товариство;
- в) товариства з обмеженою відповідальністю;
- г) акціонерного товариства закритого типу;
- д) жодної правильної відповіді.

ГЛОСАРІЙ

Абандон – відмова страхувальника судна або вантажу від усіх прав власності на застрахований об'єкт на користь страховика, якщо той виплатить усе належне страхове відшкодування. Застосовується тоді, коли об'єкт страхування зникає безвісти або усувати пошкодження економічно недоцільно.

Аварійний комісар – уповноважена страховою компанією особа, яка з'ясовує факт, причини настання страхового випадку й оцінює розмір збитків. За результатами роботи складає аварійний сертифікат (страховий акт).

Андеррайтер – висококваліфікована й відповідальна особа страховика, уповноважена виконати необхідні процедури з розгляду пропозицій і прийняття ризиків на страхування (перестраховування).

Асистанс – перелік послуг (у рамках договору страхування), які надаються в потрібний момент через медичну, технічну та фінансову допомогу здебільшого туристам у закордонних поїздках (у разі хвороби, нещасного випадку).

Бордеро – перелік ризиків, що передається цедентом на перестраховування. Буває попереднім і остаточним.

Брокеридж – винагорода, яку страховий брокер отримує від клієнта, зокрема за посередницькі послуги щодо врегулювання претензій стосовно страхового випадку.

Дисклоуз – норма страхового права, згідно з якою страхувальник зобов'язаний негайно сповістити страховика про будь-які чинники, що можуть мати істотне значення стосовно застрахованого ризику.

Диспашер – фахівець у галузі морського права, який здійснює розрахунки з розподілу витрат за загальною аварією між судном, вантажем і фрахтом. Результати розподілу оформляє спеціальним документом – диспашею.

Застрахований – особа, яка бере участь в особистому страхуванні, об'єктом страхового захисту якого є життя, здоров'я і працездатність.

Клаузула – застереження, що вносяться в договір

страхування.

Об'єкт страхування – конкретний майновий інтерес страхувальника або застрахованої особи (майно, відповідальність перед третьою особою, життя та здоров'я тощо), якому може бути завдано шкоди в разі стихійного лиха, нещасного випадку або іншої страхової події.

Одержувач страхового відшкодування (вигодонабувач) – фізична або юридична особа, якій за умовами договору страхування надано право на отримання страхового відшкодування.

Риторно – частина страхової премії, утримувана страховиком у разі розірвання страхувальником договору страхування.

Страхова відповідальність – зобов'язання страховика сплатити страхове відшкодування або страхову суму при обумовлених наслідках страхових випадків. Основою страхової відповідальності є встановлений умовами страхування перелік страхових випадків.

Страхова оцінка – визначення вартості майна для певної мети страхування. Вимагається, щоб застрахованою була справді залишкова вартість майна. Залежно від умов страхування страхова оцінка може бути нижчою за дійсну вартість майна, дорівнювати їй, але не вищою за первісну.

Страхова сума – грошова сума, на яку фактично застрахований об'єкт і в межах якої здійснюватиметься зобов'язання страховика з виплати страхового відшкодування.

Страхове відшкодування – частина або повна сума збитку, що належить до сплати страховиком страхувальнику згідно з договором страхування.

Страхове забезпечення – рівень страхової оцінки відносно вартості майна, яке прийняте на страхування. Виражається у відсотках до вказаної суми, або нормується у грошових одиницях на один об'єкт страхування.

Страхове поле – максимальна кількість об'єктів, які потенційно можна застрахувати на добровільних засадах. Щодо страхування майна юридичних осіб – це може бути кількість підприємств, які знаходяться в певному регіоні, а щодо

особистого страхування – це кількість населення, яке має самостійні доходи.

Страховий акт – документ, укладений у певному порядку та підтверджує факт і причини настання страхового випадку.

Страховий випадок – подія, яка фактично відбулася, і у зв'язку з її негативними чи іншими наслідками, що обумовлюються у договорі, може бути сплачене страхове відшкодування.

Страховий захист – економічна категорія, що відображає сукупність специфічних відносин, які пов'язані з передбаченням, подоланням і відшкодуванням збитків, які можуть бути заподіяні виробництву та життєвому рівню населення.

Страховий збиток – вартість повністю знищеного, чи втраченої частини пошкодженого майна за страховою оцінкою.

Страховий інтерес – матеріальна заінтересованість у страхуванні об'єктів, до яких страхувальник має стосунок як власник, орендатор, перевізник і т. ін. Охоплює майно і все те, що може бути предметом заподіяння матеріального збитку (шкоди) страхувальникові або у зв'язку з чим може виникнути відповідальність страховика перед третіми особами.

Страховий платіж (внесок, премія) – плата страхувальника страховикові за те, що той зобов'язався відшкодувати страхувальникові у разі виникнення страхової події матеріальні збитки, завдані застрахованому майну, або виплатити страхову суму при настанні страхових подій.

Страховий поліс (сертифікат, свідоцтво) – документ, який підтверджує факт страхування. Видається страховиком страхувальнику після сплати разового або першого внеску. Містить основні умови договору.

Страховий портфель – фактична кількість застрахованих об'єктів або кількість укладених договорів страхування.

Страховий ризик – імовірність завдання збитку в результаті страхового випадку, розрахована математично. Ця ймовірність слугує основою для розрахунку страхових тарифів;

певна небезпека, страховий випадок, від якого проводиться страхування; частина вартості майна, яка не охоплена страхуванням, і тому залишається на власному ризику страховика; певні об'єкти страхування за їх страховою оцінкою та ступенем імовірності нанесення збитків.

Страховий тариф – виражена у грошах плата з одиниці страхової суми, або процентна ставка від сукупної суми. Є основою для розрахунку розміру страхового фонду.

Страховик – фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю, а в окремих випадках - і державної організації, що має статус юридичної особи та володіє ліцензією на право здійснення страхової діяльності.

Страхувальник – юридична або дієздатна фізична особа, яка уклала договір про страхування, сплатила належні внески і має право в разі настання страхового випадку отримати відшкодування в межах застрахованої відповідальності або страхової суми, обумовленої в полісі.

Строк страхування – період часу, протягом якого об'єкт вважається застрахованим. Від строку страхування треба відрізнити строк дії договору страхування. Строк дії договору страхування починається лише після сплати разового та першого внеску і закінчується разом зі строком страхування.

Суброгація – перехід до страховика на підставі відповідного акта права вимоги, яке страхувальник має до особи, винної у збитках. Це право поширюється на страховика лише на суму фактично виплаченого ним страхового відшкодування.

Сюрвейсер – експерт, інспектор, агент страховика, який оглядає судна, вантажі та інше майно, що приймається на страхування. На підставі висновку С. страховик розраховує тарифну ставку, приймає рішення про укладання договору страхування.

Франшиза – частина збитків, яка не відшкодовується страховиком страхувальнику згідно з договором страхування. Є умовна і безумовна франшиза.

Фрахт – плата власникові транспортного засобу за перевезення вантажів та пасажирів по будь-яких шляхах

сполучення. Особливо часто термін застосовується на морському і річковому транспорті.

Шедула – основний розділ полісу страхування повітряних суден. Містить інформацію про учасників договору страхування, експлуатантів, вигодонабувачів, екіпаж, повітряні судна, страхові суми, терміни страхування, франшизи тощо.

Шомаж – страхування втрати прибутку та інших фінансових втрат, зумовлених призупинкою виробництва внаслідок настання страхового випадку, наприклад повені, пожежі, осідання ґрунту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 79-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
3. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>
4. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
5. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) : Постанова КМУ від 07.12.2016 № 913 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF>
8. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті : Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 № 751/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2017-%D0%BF#Text>
10. Інформаційні матеріали Національного банку України : URL: <http://www.bank.gov.ua>.
11. Інформаційні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання на фінансовому ринку: URL: <http://www.npf.gov.ua>.
12. Александрова М.М., Петрук О.М., Уллубієва К.К. Страхування: навчально-методичний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] . Житомир: ЖДТУ. 2011. 184 с.
13. Андрійчук О.Я. Медичне страхування та страхова медицина : навчальний посібник. Волинь. Волинська обласна друкарня. 2007. 168 с.
14. Безугла В.О. Постіл І.І., Шаповал Л.П. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 582с.
15. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» : Національний банк України. Київ. 2020 : URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>
16. Васильєва Т., Козьменко С., Козьменко О. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія. Київ : Університетська книга, 2012. 315с.
17. Васильєва Т., Козьменко С., Козьменко О. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія. Київ. Університетська книга. 2011, 388с.
18. Васильєва Т., Козьменко С., Козьменко О. «4Р» маркетингу страхових послуг: монографія. Київ : Університетська книга, 2012. 315с.
19. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. Львів : Знання, 2011. 391 с.

20. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2007. 328 с.
21. Дячкова Ю.М. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
22. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
23. Клапків М.С. Витоки національного страхового ринку України: навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2003. 276с.
24. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків : монографія. Тернопіль : Економічна думка, Карт-Бланш, 2002. 570 с.
25. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
26. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 352 с.
27. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях : навчальний посібник. Київ: Навчальна книга-Богдан, 2012. 584 с.
28. Олійник В.М. Економіко-математичне моделювання в розвитку страхування та управлінні страховими тарифами : монографія. Київ: Університетська книга, 2018. 366с.
29. Олійник В. Фінансова стійкість страхових компаній : монографія. Київ: Університетська книга. 2015, 287с.
30. Основи актуарних розрахунків : навчально-методичний посібник. / За ред. чл. Укр. т-ва актуаріїв І. О. Ковтуна. Київ : Алеута, 2004. 328 с.
31. Плиса В.Й. Страхування : підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. Київ: Каравела, 2019. 512 с.
32. Роик В. Экономика, финансы и право социального страхования: Институты и страховые механизмы. Москва: Изд-во Альпина Паблишер. 2013. 257 с.
33. Ротова Т.А. Страхування: навчальний посібник. 2-ге вид. переробл. та допов. Київ: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2006. 400 с.

34. Страхування : методичні рекомендації / Укл. А.Є. Брязкало, С.С. Кучерівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 88с.
35. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
36. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. Осадець С.С. Київ: КНЕУ. 2006. 604 с.
37. Страхування: теорія та практика : навчально-методичний посібник. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. та ін. ; за заг.ред. проф. Внукової Н.М. Харків : Бурун Книга, 2004. 376с.
38. Ткаченко Н.В. Страхування. навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2007. 376 с.
39. Фисун І.В., Ярова Г.М. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 232 с.
40. Фінанси, банківська справа та страхування. Корпоративні фінанси та фінансове посередництво : підручник для бакалаврів / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Том.1. Чернівці, 2019. с. 63-112.
41. Хмаладже Э.В. Статистические методы в демографии и страховании жизни: Краткий курс лекций. Москва: Либроком. 2009, 200 с.
42. Шутенко В.В. Морское страхование. Санкт-Петербург: Моркнига, 2010. 168с.

ДОДАТКИ

І. Корируючі коефіцієнти та їх розміри під час укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів

Тип корируючого коефіцієнта залежно від	Розмір корируючого коефіцієнта	Порядок визначення
І. Типу транспортного засобу (К1)		Визначається відповідно до відомостей про тип транспортного засобу, зазначений у документі про його реєстрацію. За відсутності такого документа або зазначення у наявному документі іншої класифікації типу транспортного засобу, ніж передбачена законодавством про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, зазначаються типи транспортних засобів, визначені заводом-виробником або уповноваженою установою
1. Легковий автомобіль		
1) легковий автомобіль до 1600 (включно) куб. см	1	
2) легковий автомобіль 1601-2000 (включно) куб. см	1,14	
3) легковий автомобіль 2001-3000 (включно) куб. см	1,18	
4) легковий автомобіль понад 3001 куб. см	1,82	
5) легковий електромобіль (винятково з силовим електродвигуном, крім гібридних авто)	0,9	
2. Причепи до легкових автомобілів	0,34	
3. Автобуси з кількістю місць для сидіння		
1) до 20 осіб (включно)	2,55	
2) понад 20 осіб	3	

4. Вантажні автомобілі вантажопідйомністю		
1) до 2 тонн (включно)	2	
2) понад 2 тонни	2,18	
5. Причепи до вантажних автомобілів	0,5	
6. Мотоцикли та моторолери		
1) до 300 кубічних сантиметрів (включно)	0,34	
2) понад 301 кубічний сантиметр	0,68	
II. Місця реєстрації (проживання) власника транспортного засобу (фізичної особи) або місцезнаходження юридичної особи (К2)		Визначається за місцем реєстрації (проживання) власника транспортного засобу (фізичної особи)
1) Київ	3,2-4,8	
2) Дніпро, Львів, Одеса, Харків, Бориспіль, Боярка, Бровари, Буча, Васильків, Вишгород, Вишневе, Ірпінь, Обухів	2,3-3,5	або місцезнаходженням юридичної особи відповідно до документа про реєстрацію транспортного засобу
3) Донецьк, Запоріжжя, Кривий Ріг	1,8-2,8	
4) Алчевськ, Бердянськ, Біла Церква, Вінниця, Горлівка, Євпаторія, Житомир, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Кам'янське, Керч, Кропивницький, Краматорськ, Кременчук, Лисичанськ, Луганськ,	1,3-2,5	

Луцьк, Макіївка, Маріуполь, Мелітополь, Миколаїв, Нікополь, Павлоград, Полтава, Рівне, Севастополь, Северодонецьк, Сімферополь, Слов'янськ, Суми, Тернопіль, Ужгород, Херсон, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Чернігів		
5) інші населені пункти України	1-1,6	
6) для транспортних засобів, які зареєстровані в інших країнах	5-10	
III. Сфери використання транспортного засобу (КЗ)		Визначається залежно від сфери використання транспортного засобу
1) легковий автомобіль (крім таксі), який використовується фізичною особою	1	
2) легковий автомобіль (крім таксі), який використовується юридичною особою	1,1-1,4	
3) вантажні автомобілі, автобуси з кількістю місць для сидіння до 20 (крім таксі), автобуси з кількістю місць понад 20, причепи до вантажних та легкових автомобілів, мотоцикли та моторолери	1	

4) легковий автомобіль або автобус з кількістю місць для сидіння до 20, який використовується фізичною особою для надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,1-1,4	
5) легковий автомобіль або автобус з кількістю місць для сидіння до 20, який використовується юридичною особою для надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,1-1,5	
IV. Власника транспортного засобу (К4)		Визначається залежно від категорії власника транспортного засобу відповідно до документа про реєстрацію транспортного засобу (фізична або юридична особа)
1) для фізичних осіб	1,27-1,76	
2) для юридичних осіб	1,2	

V. Періоду використання транспортного засобу (К5)		Визначається страхувальником на період використання транспортного засобу (за потреби), але не може становити менше шести календарних місяців
1) дорівнює строку дії договору - 1 рік	1	
2) 6 місяців	0,7	
3) 7 місяців	0,75	
4) 8 місяців	0,8	
5) 9 місяців	0,85	
6) 10 місяців	0,9	
7) 11 місяців	0,95	
VI. Показників збитковості/прибутковості діяльності страховика з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (К6)	1-3	Визначається страховиком за результатами аналізу показників збитковості/прибутковості власної діяльності за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
VII. Строку дії договору страхування (К7)		Визначається для таких категорій транспортних засобів, що відповідно до законодавства мають право укладати договори на строк менше ніж рік: незареєстрованих ТЗ - на час до їх реєстрації, тимчасово
1) 15 днів	0,15	
2) 1 місяць	0,2	
3) 2 місяці	0,3	
4) 3 місяці	0,4	
5) 4 місяці	0,5	
6) 5 місяців	0,6	
7) 6 місяців	0,7	

8) 6 місяців* (використовується винятково для транспортних засобів, які підлягають обов'язковому технічному контролю двічі на рік відповідно до Закону України «Про дорожній рух»)	0,5	зареєстрованих - на час до їх постійної реєстрації, зареєстрованих на території іноземних держав - на час їх перебування на території України, а також щодо ТЗ, які проходять обов'язковий
9) 7 місяців	0,75	технічний контроль
10) 8 місяців	0,8	відповідно до Закону
11) 9 місяців	0,85	України «Про дорожній
12) 10 місяців	0,9	рух». Під час укладання
13) 11 місяців	0,95	договорів страхування
14) 1 рік	1	строк дії договору може визначатися лише значеннями, для яких встановлений коригуючий коефіцієнт
VIII. Способу укладання договору страхування (К8)		Визначається залежно від способу укладання договору (електронний договір або укладений на паперовому носії)
1) на паперовому носії	1	
2) електронний договір	0,9-1	
IX. Наявності чи відсутності страхових випадків у період дії попередніх договорів страхування (коефіцієнт бонус-малус)		Визначається як клас на початок страхування
1) клас М	1,8	
2) клас 0	1,6	
3) клас 1	1,4	
4) клас 2	1,2	

5) клас 3	1,00	
6) клас 4	0,99	
7) клас 5	0,98	
8) клас 6	0,97	
9) клас 7	0,96	
10) клас 8	0,95	
11) клас 9	0,94	
12) клас 10	0,93	
13) клас 11	0,92	
14) клас 12	0,91	
15) клас 13	0,9	

